

VERBOND VAN VERZEKERAARS
PLATFORM PERSONENSCHADE

PIV Bulletin

Compensatie gemist werk – een vervolg

pagina 16

Delta v: een terug- en een vooruitblik

pagina 24

Een 'OSVO' zit in een klein hoekje

pagina 5

#3

Voorwoord

- ▲ Plausibiliteit? Synchroniciteit!
– Armand Blondeel

pagina 3-4

Achtergrond

- ▲ Ongelukkige samenloop van omstandigheden en een ongeval zit in een klein hoekje
– Nicolien Verhoeks

pagina 5-10

Interview

- ▲ Buitenlandse letselschadezaken: een voorbeeld voor Nederland? met Antoinette Collignon

pagina 11

Interview

- ▲ Normering en standaardisering als oplossing voor veel problemen met Arjen van Iwaarden
– Peter van Steen

pagina 12-15

Opinie

- ▲ Zwart geld vergoeden in letselschadezaken: tijd voor een nieuw geluid?
– Brenda Fluit

pagina 16-19

Interview

- ▲ Grote diversiteit in letselschadezaken met ondernemers met Rogert Mulder
– Peter van Steen

pagina 20-23

Achtergrond

- ▲ Het belang van de delta v
– Petra Klein Gunnewiek en Lisan Homan

pagina 24-27

Jurispudentie

- ▲ Schade veroorzaakt door paarden in een bedrijfsmatige context
– Miroslav van de Braak

pagina 28-32

Actueel

- ▲ Anders kijken, anders denken, anders doen

pagina 33

Bijlage

- ▲ Literatuurverwijzing

pagina 34-35

Het PIV Bulletin is een uitgave van het Platform Personenschade van het Verbond van Verzekeraars over nieuws en feiten in de wereld van letselschade. Het PIV Bulletin wordt kosteloos verstrekt aan deelnemers en relaties van het Verbond. Het Platform Personenschade (voorheen stichting PIV) wil namens de verzekeringsbranche en samen met stakeholders het leed door letsel voor slachtoffers en hun naasten zoveel mogelijk beperken.

Redactie

Astrid Ales (a.s.r.)
Claire Blaauw (VvAA)
Armand Blondeel (a.s.r.) | Voorzitter
Hieron van der Hoeven (Allianz Benelux)
Astrid Klerx (redactiesecretariaat)
Linda van der Meijden (BM letselschade en juridisch advies)
Jeroen Quakkelaar (Andriessen Expertise)
Aernout Santen (Centramed)
Peter van Steen (tekstschrijver)
Ingrid Terlien (Medirisk)
Monique Volker (NN)

Redactieadres

Het PIV Bulletin wordt met veel zorg vervaardigd, en is afhankelijk van schrijvers uit de branche. Is u iets opgevallen, of wilt u iets schrijven? Mail uw reactie aan: redactiepersonenschade@verzekeraars.nl

'Richtlijnen voor schrijvers' staan op www.stichtingpiv.nl

Ontwerp en opmaak

3MegaWatt.nl

Oplage

1.800

Stichting PIV
Bordewijklaan 2
2591 XR Den Haag
(070) 333 88 75

www.stichtingpiv.nl

door Armand Blondeel
| NIVRE Register Expert

Plausibiliteit? Synchroniciteit!

And the changes of no consequence
will pick up the reins from nowhere.

Om op een eindeloze zomerdag over de schier onbegrensde heidevelden van de Veluwe te mogen suizen... Op zo'n dag heeft het er in het pandemisch beperkte Nederland anno 2020 alle schijn van dat het een mooie werkdag mag worden. Toch is het plausibel dat de dag zijn begrenzingen in gezamenlijk gevoeld geluk zal gaan kennen. Vandaag speelt een casus die de nodige causale knelpunten op de tijdlijn heeft staan.

**I heard the old man tell his tale:
Tinker, alone within a storm, and losing
hope he clears the leaves beneath a tree,
Seven stones lay on the ground. Within
the seventh house a friend was found.
And the changes of no consequence will
pick up the reins from nowhere.
Nowhere.**

The purple haze over de zonovergoten heidevelden is haast hallucinerend, Jimi Hendrix zorgt vanuit de luidsprekers voor een passende muzikale omlijsting. Een groepje grijsaards op de fiets nadert, vanuit mij gezien van links, tegelijk met mij een kruisingsvlak. Mijn brein connoteert "grijs" met "langzaam". De moderne ouderling wordt echter elektrisch ondersteund tijdens het trappen, doch remmen

blijkt voor hen lastig bij een snelheid die niet correspondeert met de in het verkeer vereiste remreflexen. Het is bijzonder plausibel dat dit niet goed gaat aflopen. De ABS van mijn auto functioneert gelukkig wel goed en even later zwierzwaaien een fiets en een auto als in een choreografisch perfect uitgedachte, volledig synchrone, "pas de deux" over het kruisingsvlak. Er volgt geen klap, dus het blijkt achteraf gelukkig toch haalbaar, dat ieder, na een opgelucht babbeltje, ongeschonden zijn weg kan vervolgen. De groep oudjes kan er onderling hartelijk om lachen. "Dat was nèt geen anderhalve meter hè? De theaters zijn dicht, lang leve het openlucht theater!"

**I heard the old man tell his tale:
Sailors, in peril on the sea, amongst the
waves a rock looms nearer, and not yet
seen. They see a gull, flying by. The
Captain turns the boat and he asks not
why. And the changes of no consequence
will pick up the reins from nowhere.
Nowhere.**

Heelhuids arriveer ik even later op het bezoekadres. De gewaardeerde cliënt heb ik sinds mijn intakebezoek niet meer gezien. De belangenbehartiger kreeg aansluitend

lange tijd geen of nauwelijks contact met betrokkene. We zijn benieuwd hoe het met hem gaat. Ik herinner mij van het intakebezoek een vermoeid ogende, opgebrande dertiger, op wiens pijnlijke schouders het leed zwaar woog. Maar drukte de bochtige levensloop van vóór de achteropaanrijding met betrekkelijk bescheiden geweldsinwerking niet ook reeds zijn stempel? Lange dagen "in de bouw en entertainmentwereld". Zwaar werk bij de organisatie van evenement na evenement, opbouwen, afbreken, aansturen en doorpakken. Lange dagen, laag loon, maar de nodige compensatie "in de hand" oftewel "buiten de boeken" zoals dat in de volksmond wordt genoemd. Slecht verzekerd, een vrouw thuis met een parttimebaan en de zorg voor de kinderen en het huishouden. Dan een aanrijding en het lijntje brak. Geen puf meer, geen geld, wel vooral pijn, zowel fysiek als emotioneel. "De kring van echte vrienden blijkt plots veel kleiner dan je volgens de dagelijkse fictie heel plausibel zou achten".

**I heard the old man tell his tale:
Farmer, who knows not when to sow,
consults the old man clutching money
in his hand. And with a shrug, the old man
smiled, took the money, left the farmer wild.
And the changes of no consequence will
pick up the reins from nowhere.
Nowhere.**

Wie schetst mijn verbazing als ik door een opgewekte dertiger met open blik en figuurlijk open armen (nee: geen handdrukken toegestaan in coronatijd) in een goed geventileerde ruimte wordt ontvangen? Het tijdens het intakebezoek nog volledig desolate en uitzichtloze slachtoffer, blijkt te zijn getransformeerd in een goedgeluimde man met toekomstmogelijkheden. Dit tart elke verwachting, leek totaal niet denkbaar of plausibel. Plausibel was een voortschrijdende discussie, waarbij het bijvoorbeeld sinds corona al helemaal niet plausibel meer is, dat een hardwerkende, maar wit onderbetaalde kracht, nog droog brood had kunnen verdienen in het platgeslagen evenementenlandschap waar ontslag op ontslag aan de orde van de dag is. Ook in de hypothetische situatie het ongeval weggedacht zou de situatie voor betrokkene en zijn gezin "denkbaar ende kennelijk" zeer zorgelijk geweest zijn. Betrokkene verhaalt echter met zichtbaar plezier over hoe hij in de periode na de aanrijding naar de correspondentie in het juridische welles-nietes dossier heeft gekeken. Natuurlijk snapt hij weinig van bewijsplicht en ook van wat belangrijk is om een juridisch aannemelijke waarheid rond te breien. Hij heeft achteraf wel lol gehad in "dat sprookjesboek van Jean Dulieu vol fantastische gevechten om de macht in het Hypothetische Rijk van de Denkbare Aannames", met hem als een soort van 'Plausibel de Heidekabouter' in de hoofdrol. Stond-ie zelf dankzij al die over en weer opgeworpen juridische causaal-verbandvraagstukken ook eens op het podium in the spotlights van zijn eigen evenement".

**Despair that tires the world brings the old
man laughter. The laughter of the world
only grieves him, believe him,
The old man's guide is chance.**

Maar dan vraagt hij of de schaderegelaar zich nog herinnert dat aan het eind van het intakebezoek de deurbel ging en er een pakketbezorger met een defecte Smartphone voor de deur stond. Het was voor die beste man onbegonnen werk om zonder routeplanner zijn bezorgroute over de weidse Veluwe te vervolgen. En zijn baas kon hij dus ook niet bellen... De Schaderegelaar had toen gesuggereerd om de benutbare arbeidscapaciteit aldus aan te wenden, door de bezorger te helpen zijn bestelroute succesvol af te ronden. Betrokkene kende de streek immers op zijn duimpje?

Laat hij dit goedbedoelde advies nou na het vertrek van de schaderegelaar (en, eerlijk is eerlijk, ook na enig nadrukkelijk aandringen van zijn echtgenote), daadwerkelijk opgevolgd hebben. Aansluitend was van het een het ander gekomen, als een soort van goudgevlochten causale keten. Op route raakte hij aan de praat met de pakketbezorger, later met diens baas, een grote landelijke speler op de postpakkettenmarkt, het was druk in de zaak, dus hij kreeg zelf wat opdrachten aangeboden, waarna die baas kwaliteiten in hem herkende die hij zelf nooit goed onderzocht, laat staan ontwikkeld, zou hebben. Zijn praktische en leidinggevende kwaliteiten die hij altijd als "gewoon vanzelfsprekend" aannam, leidden ertoe dat hij zich in graded activity inmiddels had opgewerkt naar een goed-betaalde vaste voltijds baan. Pakjes bezorgen deed hij niet eens meer, hij had een leidinggevende functie in de logistiek bemachtigd en vakopleidingen worden betaald door de baas. Ook had hij nooit gedacht dat hij ooit in een leaseauto van de zaak zou rijden! Sinds corona is het in de business alleen maar drukker geworden, dus werkzekerheid voorlopig niet in gevaar. Nog nooit zoveel positieve energie gevoeld in zijn leven en net op tijd volwassen geworden om zijn gezin het fundament te bieden waar het al jaren behoefte aan had ("ja, die slotzin is inderdaad ook weer afkomstig van mijn echtgenote"). Weten jullie, sluit hij af richting schaderegelaar en belangenbehartiger: gaat het in jullie vak eigenlijk niet gewoon om Synchroniciteit? Dat is al zo oud als de wereld, alleen zijn we er hier in ons Wetenschappelijke Westen al te lang vergeten om er serieus naar te kijken. Is dat verzekeren waar jullie mee bezig zijn niet ooit bedacht door slimmeriken die inzagen dat je daarmee het vlieg wiel van verbondenheid veel sneller kunt laten draaien, causaal, dan wel acausaaal, wat boeit het? Tijd voor wat aandacht!

Armand Blondeel

Voorzitter Redactieraad Platform Personenschade

Met dank aan het gedachtegoed en de wijsheid van: Genesis 'Nursery Crime – Seven Stones'; Carl Gustav Jung 'Verhandeling Synchroniciteit: een acausaal, verbindend principe' – 'een bijzondere samenloop van omstandigheden in de tijd van twee of meer niet-oorzakelijke met elkaar verbonden gebeurtenissen die eenzelfde zin en betekenis hebben'.

Ongelukkige samenloop van omstandigheden en een ongeval zit in een klein hoekje

door Nicolien Verhoeks | advocaat bij
Schade Advocatuur

Dagelijks worden we met zijn allen aan risico's blootgesteld; de val van een trap, het uitglijden op een glibberig pad, het struikelen over een afstapje, de val over een kabel van een elektrische auto of een ongeval gedurende een sportactiviteit. Het wegverkeer wordt door veel mensen als het meest risicovol beschouwd, terwijl er jaarlijks meer dan zes keer zo veel mensen overlijden door een val in of rondom het huis.¹

Het Burgerlijk Wetboek bevat geen risicoaansprakelijkheidsregel voor de zogenoemde huis-tuin-en-keukenongevallen. Gevoelsmatig wordt in de praktijk steeds vaker de schuld en daarmee de financiële verantwoordelijkheid voor ongevallen gezocht bij een ander, ondanks dat er geen contractuele relatie bestaat. Belangrijke beoordelingsfactoren voor onrechtmatig gedrag zijn de welbekende Kelderluikcriteria. Al 'Kelderluikend' lijkt men in de praktijk elke situatie onder de genoemde factoren te kunnen schuiven. Waar liggen de grenzen van aansprakelijkheid? Hoe gaan we om

met gevaren? En hoe ver reikt de eigen verantwoordelijkheid van mensen?

Aangezien artikel 6:162 BW voor buitencontractuele relaties de grondslag is voor schadevergoeding zal ik in dit artikel voor de praktijk een (kort) handzaam overzicht geven van de grondslag onrechtmatige daad en zal ik diverse relevante jurisprudentie op dit vlak bespreken om het onderwerp levendig te maken.² Daarbij wordt met name gekeken naar ongevallen waarin het ongeschreven recht een rol speelt en waarbij de rechter tot de conclusie komt dat er

geen aansprakelijkheid is. Oftewel, het ongeval is te wijten aan een "ongelukkige samenloop van omstandigheden".

Onrechtmatige daad; onrechtmatige gevaarzetting

Ongelukkige omstandigheden ontstaan vaak door het handelen of nalaten van mensen en zijn risico's die zich dagelijks kunnen voordoen. Het enkele creëren of vergroten van een risico, oftewel gevaarzetting, is niet voldoende voor aansprakelijkheid. Dit wordt in de praktijk

Het risico wordt doorgaans ingeschat door (a) de kans op een ongeval en (c) de aard en ernst van de eventuele schade.

vaak uit het oog verloren. De redenering is soms 'er is schade ontstaan, dan is er ook aansprakelijkheid'. Voor de beoordeling van aansprakelijkheid is het goed om te realiseren dat het uitgangspunt in het aansprakelijkheidsrecht is dat ieder zijn eigen schade draagt, tenzij er een grond bestaat om de schade op een ander af te wentelen.³

Het vaststellen of iemand onrechtmatig heeft gehandeld lijkt een gemakkelijke opgave, maar vormt in de praktijk een grote uitdaging, aldus Van Dam.⁴ Niet elke gedraging die tot schade of zelfs tot ernstige schade leidt, is namelijk een onrechtmatige daad. Een duidelijk voorbeeld is te zien in de zaak van twintig jaar geleden van de verhuizende zusters, welk ongeval tot ernstig letsel leidde (spierdystrofie en gedeeltelijke amputatie van de arm).⁵

Benadeelde hielp haar zus met het inrichten van haar woning. Bij het verplaatsen van een zware linnenkast verloor de zus haar evenwicht op de trap, waardoor zij met de kast naar beneden dreigde te

vallen. In een reflex gaf zij de kast een duw omhoog en draaide zij de kast, als gevolg waarvan de arm van benadeelde bekneld kwam te zitten. Volgens het hof had de zus van benadeelde door de kast horizontaal te draaien, het reële gevaar in het leven geroepen dat een of beide zussen de controle over de kast zou(den) verliezen. Hierdoor had zij zich niet zorgvuldig en daarmee onrechtmatig gedragen. De uitkomst van de Hoge Raad daarentegen was dat er geen aansprakelijkheid was, maar sprake was van een ongelukkige samenloop van omstandigheden. De door het hof aan de zus verweten gedraging - namelijk de draaimanoeuvre waardoor reëel gevaar ontstond - maakte een ongeval niet onder alle omstandigheden in het algemeen zodanig waarschijnlijk, dat zij zich naar de eisen van de op haar rustende zorgvuldigheid daarvan had behoren te onthouden.⁶

Hoewel destijds op de term ongelukkige samenloop van omstandigheden in de literatuur kritiek is geuit⁷ is thans duidelijk dat de term ongelukkige samenloop

van omstandigheden niets meer is dan een conclusie nadat is vastgesteld dat er geen sprake is van onrechtmatig handelen.⁸ In de praktijk lijkt het mijns inziens een handzame term waarmee aan een leek eenvoudig is uit te leggen dat er geen aansprakelijkheid is.

Een enkele gevaarzetting is dus niet voldoende voor aansprakelijkheid. Het gaat om de vraag of er sprake is van onrechtmatige gevaarzetting. Hiervan is sprake als men aan een groter risico is blootgesteld dan onder de gegeven omstandigheden redelijkerwijs verantwoord was.⁹

Oftewel: de situatie is aan te merken als "te" gevaarlijk en stijgt uit boven het maatschappelijk aanvaarde niveau. Hoe wordt dit in het algemeen beoordeeld?

De rechter heeft diverse methodes om te beoordelen of in een bepaalde zaak sprake is van onrechtmatige gevaarzetting.¹⁰ Een belangrijk vertrekpunt is en blijft de rechtspraak, nu het ongeschreven recht in de rechtspraak is ontwikkeld. De rechterlijke macht heeft

de afgelopen jaren een heel scala aan rechtspraak ontwikkeld. In de rechtspraak is voor iedere categorie aan situaties rechtspraak te vinden, zoals hinder, sport en spel, werkgeversaansprakelijkheid, gebrekkige zaken en valpartijen. In sommige situaties zijn kwaliteits- of veiligheidsnormen in het geding, bijvoorbeeld NEN-normen. Dit kan van belang zijn bij de beoordeling. Gedacht kan worden aan een vloer in een sauna die te glad is en niet voldoet aan de gestelde normen voor stroefheid. De jurisprudentie is tegelijkertijd casuïstisch wat maakt dat we diverse situaties moeten blijven beoordelen. Bij onvoldoende handvatten zal de rechter een beoordeling maken of iemand voldoende zorg in acht heeft genomen met het oog op de (bekende) risico's.

Kelderluikcriteria

In het bekende Kelderluikarrest zien we onder andere de afweging tussen de vereiste zorg en het risico.¹¹ Deze factoren zijn in de loop der jaren op diverse manieren geformuleerd.¹² Door de Kelderluikfactoren na te lopen kan men een afweging maken tussen het risico en de bezwaarlijkheid van de te nemen voorzorgsmaatregelen. De bekende criteria zijn als volgt¹³:

- (a) de kans op een ongeval
- (b) de aard van de gedraging;¹⁴
- (c) de aard en ernst van de eventuele schade;
- (d) de bezwaarlijkheid en gebruikelijkheid van het nemen van voorzorgsmaatregelen.

Al 'Kelderluikend' kunnen de meest uiteenlopende situaties worden beoordeeld. Of een situatie in de praktijk als rechtmatig of onrechtmatig kan worden bestempeld hangt af van de invulling van de criteria. Dit levert buiten rechte vaak een oeverloos debat op tussen partijen. Hartlief benoemt dat bij toepassing van de Kelderluikcriteria de context niet uit het oog mag worden verloren, nu men veelal gemakkelijk voorzorgsmaatregelen had kunnen nemen die weinig tot niets kosten. Daardoor kan al snel de conclusie worden getrokken dat er aansprakelijkheid is.¹⁵

Het is van belang om onderscheid te (blijven) maken tussen enerzijds risico's

waar men dagelijks mee te maken krijgt en die zich vaak in een 'split second' voltrekken en anderzijds het scheppen van een te gevaarlijke situatie door een ander. Het is een dunne scheidslijn.¹⁶ Waar het omslagpunt ligt tussen rechtmatig en onrechtmatig gedrag is in het algemeen lastig te zeggen. Hoe de factoren van het Kelderluikarrest ingevuld dienen te worden, wat het gewicht is van de factoren en hoe uiteindelijk alle gegevens samengebracht en beoordeeld moeten worden, vermeldt het arrest niet.¹⁷ Het komt in feite aan op het inschatten van risico's. Is het risico te groot, dan zal de rechter onrechtmatigheid aannemen. Daarnaast zal de vraag of en tot welke zorg (maatregelen)

Het is van belang om onderscheid te (blijven) maken tussen enerzijds risico's waar men dagelijks mee te maken krijgt en die zich vaak in een 'split second' voltrekken en anderzijds het scheppen van een te gevaarlijke situatie door een ander.

je bent gehouden afgewogen worden tegen de omvang van het risico. Het enkel creëren van gevaar zou artikel 6:162 BW tot een risicoaansprakelijkheid maken en daarmee zou de grens tussen een onrechtmatige daad en rechtmatige daad vervagen.¹⁸ Hoewel alle criteria van belang zijn voor de beoordeling van aansprakelijkheid en niet los van elkaar staan,¹⁹ dient mijns inziens eerst het risico te worden beoordeeld alvorens de vereiste zorg kan worden beoordeeld.²⁰ Op deze manier verliest men niet uit het oog dat er voor de gerechtvaardigde vraag naar de maatregelen een te gevaarlijke situatie dient te bestaan. In de praktijk wordt mijns inziens te snel overgegaan naar de vraag welke maatregelen genomen hadden moeten worden. Daarbij wordt miskend dat in iedere

situatie geconcludeerd kan worden dat er maatregelen genomen hadden kunnen worden. Is er geen sprake van een te gevaarlijke situatie, dan is het ook niet nodig om maatregelen te treffen. Een en ander zal ik toelichten aan de hand van twee stappen.

Beoordeling (1): Omvang van het risico

Het risico wordt doorgaans ingeschat door (a) de kans op een ongeval en (c) de aard en ernst van de eventuele schade.

Kans op een ongeval (a)

Beoordeeld zal moeten worden hoe waarschijnlijk het is dat iemands gedrag tot een ongeval leidt. Is de kans op een ongeval groot, minder groot of slechts gering? De beoordeling is een lastige opgave, nu men vaak (onbewust) redeneert vanuit een specifiek ongeval. Achteraf is het eenvoudig om vast te stellen dat het ongeval voorkomen had kunnen worden.

Bij de beoordeling van de kans op een ongeval gaat het om de waarschijnlijkheid dat iemands gedrag in het algemeen tot een ongeval leidt. Hierbij wordt dus naar de algemene situatie gekeken en niet naar de situatie zoals het specifieke ongeval. Oftewel: hoe waarschijnlijk is het dat een ongeval plaatsvindt? Daarbij dient opgelet te worden dat het niet gaat om de waarschijnlijkheid van de uiteindelijk schade.²¹ Samen met de beoordeling van de ernst van het letsel wordt hierdoor de omvang van het risico bepaald.

Een voorbeeld uit de jurisprudentie is de persoon die een zak huisvuil op straat zette met daarin een plastic emmertje met een bijtende stof (natronloog).²² De vuilnisophaler kreeg vervolgens de vloeistof in zijn gezicht, waardoor hij ernstig oogletsel opliep. Volgens het hof was het niet voorzienbaar dat dit ongeval zou ontstaan. De Hoge Raad overwoog dat het neerzetten van een emmertje met een gevaarlijke vloeistof onzorgvuldig is. Het deed er niet toe dat de manier waarop de schade zich hier realiseerde uiterst onwaarschijnlijkheid was (een vuilnisophaler die de stof op deze manier in zijn oog krijgt). Van

belang is dat er ook op andere manier ongelukken hadden kunnen gebeuren.

Aard en ernst van de schade (c)

Bij de aard van de schade kan men in het algemeen onderscheid maken tussen letselschade, zaakschade en zui-vere vermogensschade. Letselschade is begrijpelijkerwijs de zwaarste schadecategorie. Bij de ernst van de schade gaat het om de vraag of het gaat om blijvend letsel of niet. In sommige gevallen valt er duidelijk onderscheid te maken tussen enerzijds (zeer) ernstig letsel (zoals overlijden, ernstige brandwonden, hoge dwarslaesie) en anderzijds licht letsel (zoals kneuzingen, niet gecompliceerde fractures). Er zijn ook situaties waarin dit minder evident is. Het overzicht in de smartengeldgids over de letselschadecategorieën kan hierbij mijns inziens behulpzaam zijn als leidraad om het letsel te kwalificeren.²³

Naarmate de ernst van de omvang van de mogelijke schade in het algemeen groter is, zal het gevaarzettend gedrag eerder als gevaarlijk worden bestempeld. Zoals in het arrest Verhuizende Zusters is te lezen kan ondanks dat er sprake is van ernstig letsel toch worden geconcludeerd dat er geen gevaarzettende situatie in het leven is geroepen. De andere Kelderluikfactoren kunnen in zo'n situatie zwaarder wegen.

Tot slot is het goed om te vermelden dat de ernst van het letsel enkel van belang is als de onrechtmatige gedraging kan worden toegerekend aan degene die de situatie in het leven heeft geroepen.²⁴ De schadeveroorzaker dient het gevaar te kennen of behoren te kennen. Was men niet bekend of behoorde men ook niet bekend te zijn met het gevaar, dan bestaat er geen plicht om maatregelen te nemen.

Een voorbeeld over de kenbaarheid en vermijdbaarheid van het gevaar is de legionellabesmetting waardoor bezoekers van de West-Friese Flora (bloementoonstelling) overleden.²⁵ Een handelaar in whirlpools heeft de whirlpools gevuld met leidingwater. De hele dag had het water geborrelt op 37,5 graden en was het water die dag niet vervangen of gezuiverd. Door de lucht werd de legionelabacterie verspreid waardoor bezoekers door inademing van deze bacterie ziek werden. Hoewel de handelaar bekend was met bacteriegroei in whirlpools (legionella), was hij niet bekend met de mogelijke verspreiding door de lucht. De handelaar had nagelaten om veiligheidsmaatregelen te nemen tegen het hem bekende risico (legionella), waardoor het onbekende risico (verspreiding via de lucht) voorkomen had kunnen worden. De onrechtmatige daad kon daardoor worden toegerekend aan de handelaar.

Beoordeling 2: Omvang van de voorzorgsmaatregelen

Hiervoor is benoemd dat eerst het risico dient te worden beoordeeld, voordat we kunnen beoordelen of er voorzorgsmaatregelen nodig waren om het ongeval te voorkomen. Als er sprake is van een te gevaarlijke situatie is de vraag of en tot welke zorg je dan verplicht bent.

(d) Het nemen van voorzorgsmaatregelen

Het uitgangspunt is dat een risico dient te worden weggenomen.²⁶ Het wegnemen van een risico lijkt vrijwel in alle gevallen de beste oplossing. Zonder risico kan er namelijk geen ongeval plaatsvinden. Risico's zijn onderdeel van ons leven. Veel dagelijkse gedragingen zijn verbonden met een zeker risico. Gedacht kan worden aan het lopen op straat of het uitoefenen van een sportactiviteit. Het wegnemen van risico's kan te duur zijn, is soms niet wenselijk of niet praktisch. Voor sportactiviteiten geldt bijvoorbeeld dat het niet gewenst is om ieder risico weg te nemen. Met het wegnemen van het risico kan namelijk ook geen sportactiviteit worden uitgeoefend. Skiën zonder het risico te vallen is bijvoorbeeld onmogelijk. Oftewel, een risico hoeft niet altijd te worden weggenomen.

Als een risico niet volledig kan of hoeft te worden weggenomen, dan zijn er diverse maatregelen mogelijk om een ander op de hoogte te brengen dan wel om het risico te beperken:

- fysieke maatregelen, zoals het plaatsen van een bedhek waardoor de kans op een val uit een ziekenhuisbed kleiner wordt (Korver/De Heel)²⁷ of het dragen van een helm bij skeeleren (Skeelerongeval).²⁸ In dit laatste geval heeft een cursiste zich door vrijwillige deelname blootgesteld aan het inherente risico van vallen bij het leren van een sport. Het feit dat de vrouw zich vrijwillig heeft blootgesteld aan het risico van een val bevrijdde de organisatie niet van haar verplichting om veiligheidsmaatregelen te nemen.
- houden van toezicht;
- waarschuwen en informeren.

Waarschuwen

Een goedkoop middel dat in veel situaties kan worden ingezet is het waarschuwen en informeren van personen. Men moet tijdig en nauwkeurig worden geïnformeerd over het risico. Een enkel verbod is niet altijd voldoende. In het Jetblastarrest werd middels een bord met de volgende tekst: "Warning! Low flying and departing aircraft blast can cause physical injury", gewaarschuwd voor het zogenoemde jetblasteffect.²⁹ Het aanwezige publiek vond het effect spannend en trok zich van dit bord niets aan. Het antwoord op de vraag of een waarschuwing voldoende is hangt af van de mate waarin de waarschuwing zal leiden tot ander gedrag. Er had duidelijk vermeld moeten worden waaruit het gevaar precies bestond, aldus de Hoge Raad.

Het Jetblastarrest kan worden geïnterpreteerd als een garantieplicht (negeert het publiek de waarschuwing, dan was de waarschuwing dus niet effectief) maar het is de vraag of de Hoge Raad dit zo heeft bedoeld volgens Van Dam.³⁰ De Jetblastzaak geeft vooral een algemeen probleem aan. Uitdrukkelijk waarschuwen voor een gevaar zal voor avontuurlijke mensen niet leiden tot een ander gedrag.³¹ Integendeel, zij zullen zich juist tot dit gevaar aangetrokken voelen en op zoek gaan naar sensatie. Zoals Brunner opmerkt in zijn noot onder het Jetblastarrest moeten mensen worden beschermd tegen gevaren, maar dit betekent niet dat roekeloosheid van mensen voor rekening van een ander komt.

(b) De aard van de gedraging

In samenhang met de vraag naar de te nemen maatregelen bepaalt de aard van de gedraging de omvang van de vereiste zorg.³² Bij de aard van de gedraging kan worden gedacht aan het onderscheid tussen een risicovolle activiteit of juist een alledaagse handeling.³³ Bij een sport- en spelsituatie geldt bijvoorbeeld een andere zorgvuldigheid (minder vergaande zorgvuldigheid) dan bij een alledaagse handeling.

Dat dit van belang is voor de beoordeling naar de aansprakelijkheid is te zien in de uitspraak van Rechtbank Oost-

Brabant d.d. 16 maart 2017.³⁴ Een voetbalteam nam deel aan een ijsvoetbalspel met luchtballen rond het lichaam van de spelers. Nadat aan het einde van het spel het fluitsignaal was gegeven en benadeelde zijn pak had uitgetrokken kreeg hij, bij wijze van grap, een duw van een vriend. Hij kwam ten val en gleed met zijn hoofd tegen de rand van de ijsbaan. Het handelen van de vriend was zodanig gevaarlijk en onzorgvuldig dat dit handelen als onrechtmatig moest worden aangemerkt. Hierbij speelde een rol dat het sport- en spelelement was afgelopen, zodat de verhoogde drempel voor aansprakelijkheid niet van toepassing was.³⁵

Bij alledaagse handelingen zijn de eisen omtrent het nemen van voorzorgsmaatregelen doorgaans minder streng en dient terughoudend te worden omgegaan met aansprakelijkheid. Gedacht kan worden aan klassieke risico's zoals risico's in of van de natuur of ongelukken in de particuliere sfeer.

Bij alledaagse handelingen zijn de eisen omtrent het nemen van voorzorgsmaatregelen doorgaans minder streng en dient terughoudend te worden omgegaan met aansprakelijkheid. Gedacht kan worden aan klassieke risico's zoals risico's in of van de natuur of ongelukken in de particuliere sfeer.

Bij ongelukken in de particuliere sfeer kan worden gedacht aan het arrest Verhuizende Zusters. Dit arrest is in dit artikel uitgebreid besproken. Andere situaties die tot de verbeelding spreken zijn een stoeipartij op de werkvloer,³⁶ het schoppen tegen een tak in het bos³⁷ of zonder achterom kijken een stap achteruit doen bij de bushalte.³⁸

Aansprakelijkheid; eigen schuld

Als er sprake is van een onrechtmatige gevaarzetting, waarvoor de schadeveroorzaker maatregelen had kunnen c.q. moeten nemen, dan dient nog te worden beoordeeld of benadeelde heeft bijgedragen aan het ongeval. In dat geval wordt de schadevergoedingsplicht evenredig verminderd (artikel 6:101 BW).³⁹

Rechtspraak

Om het bovenstaande levendig te maken wil ik nog ingaan op recente rechtspraak. Hierin komt soms de terminologie terug dat er sprake is van ongelukkige samenloop van omstandigheden:

- Hof Den Haag 28 januari 2020, ECLI:NL:GHDHA:2020:752

Een verdachte werd door de politie aangehouden en liep daarbij oogletsel op door een (mogelijke) houtsplinter. Als benadeelde al letsel zou hebben opgelopen bij zijn aanhouding door de politie, dan kan dat slechts worden gezien als een ongelukkige samenloop van omstandigheden bij een rechtmatige aanhouding, aldus het hof.

- Hof Arnhem-Leeuwarden 17 maart 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:2136

Een andere ongeval deed zich voor in een werksituatie.⁴⁰ Een cateringmedewerker haalde een rek uit een hete oven, waardoor er nog een rekje op de grond viel. Hij draaide zich om om zijn handen vrij te maken. Op dat moment kwam een collega ten val. Volgens deze benadeelde heeft haar collega gevaarzettend gehandeld door het ovenrek uit de oven te laten vallen en het ovenrek niet zo snel mogelijk van de vloer te verwijderen, ook

heeft nagelaten om (adequaat) te waarschuwen. De werkgever heeft zijn zorgplicht niet geschonden noch is er sprake van een fout van de ondergeschikte. Het hof oordeelt dat er sprake was van een dynamische ongevals-situatie, waarin snel wordt gehandeld en uit de aard van het ongeval geen sprake is van een weloverwogen en in rust genomen beslissing. Dat achteraf gezien ander gedrag beter was geweest, maakt nog niet dat het getoonde gedrag onrechtmatig is. Van betrokkene mocht de nodige oplettendheid worden gevraagd bij het betreden van de keuken.

- Rechtbank Midden-Nederland 10 juni 2020, ECLI:NL:RBMNE:2020:2220

Benadeelde kwam na een kerkdienst op een mat voor elektriciteitskabels ten val nadat die nat was geworden door de regen. Bij binnenkomst van de kerk had zij de kabels zien liggen. Na afloop van de kerkdienst was daar een rubberen mat over gelegd. Het nemen van extra veiligheidsmaatregelen was niet nodig, aldus de rechtbank. Het is algemeen bekend dat als een oppervlakte nat is, deze glad(der) wordt. Een voetganger die ziet dat het oppervlakte nat is, dient extra oplettend te zijn. Volgens de rechtbank was het voor verweerder niet voorzienbaar dat het gebruik van de mat een zodanig risico van vallen met zich mee zou kunnen brengen, dat deze mat niet gebruikt had mogen worden.

- Rechtbank Noord-Holland 1 juli 2020, ECLI:NL:RBNHO:2020:4839

Een man werd tijdens zijn sportactiviteiten in een sportschool op zijn hoofd geraakt door een vallende halterstang van 15 kg van een squatrek.⁴¹ Tussen partijen was in geschil hoe de halterstang ten val is gekomen. De rechtbank beoordeelde aan de hand van de Kelderluikcriteria of er sprake was van gevaarstelling. Het enkele feit dat de halterstang voor het incident is blijven liggen op het rek levert geen gevaarlijke situatie op. Niet is gebleken dat het voorzienbaar of waarschijnlijk was dat een dergelijke situatie tot een ongeluk zou leiden. Kortom, er is sprake van een ongelukkige samenloop van omstandigheden waarvoor niemand aansprakelijk kan worden gehouden.

Bewijs

Een belangrijk onderdeel dat samenhangt met de vraag of een ander aansprakelijk kan worden gehouden is de vraag naar hetgeen kan worden gesteld en bewezen. Op benadeelde rust in beginsel de stelplicht en eventueel de bewijslast van het ongeval, nu benadeelde zich beroept op de feiten die leiden tot het rechtsgevolg waarop hij zich beroept (art. 150 Rv).⁴² Overigens betekent dit niet "wie eist, bewijst", een veelgehoorde foutieve uitspraak. Niet alles wat wordt gesteld is relevant voor de vordering. Bovendien zijn er bepaalde punten in het partijdebat die in het domein van de verweerder liggen.

Achteraf is het in elke situatie gemakkelijk te beoordelen dat men maatregelen had kunnen nemen. Het is daarbij van belang de aard van de gedraging in het achterhoofd te houden en te realiseren dat een ongeluk soms in een klein hoekje zit.

Een praktijkvoorbeeld over bewijs is te zien in de beschreven uitspraak met de vallende halterstang in de sportschool. Niet is gebleken dat de sportschool een gevaarlijke situatie heeft laten ontstaan. Tussen partijen bestond discussie over de toedracht van het ongeval. Waardoor is de halterstang gevallen? Verweerder overlegde een onderzoeksrapport waaruit bleek dat de stang niet uit zichzelf kon zijn gaan rollen. Benadeelde heeft daarentegen onvoldoende onderbouwd waarom deze halterstang een gevaarlijke situatie opleverde. De enkele stelling dat de halterstang eraf kon rollen is onvoldoende voor aansprakelijkheid. Een ander voorbeeld waaruit de stelplicht en bewijslast blijkt is te vinden in de uitspraak van Rechtbank Gelderland⁴³ waarin voor een paardenevene-

ment zogenoemde pagodetenten zijn opgesteld. Verzoeker is ten val gekomen over een stang die uit de tent stak. Het verzoek in deelgeschil strandde omdat niet vast kwam te staan dat de aangesproken persoon een onrechtmatige daad had gepleegd. Hoewel er geen twijfel leek te bestaan dat benadeelde ten val is gekomen, kwam niet vast te staan dat verweerder de tent had achtergelaten met de uitstekende stang. Oftewel, met het enkele feit dat iemand ten val is gekomen zal eveneens duidelijk moeten worden wie deze gevaarlijke situatie heeft gecreëerd.

Korte terugblik

Mensen kunnen door ongelukkige samenloop van omstandigheden letsel oplopen met nare gevolgen. Voor de vraag of de schade kan worden afgewenteld op een ander is nodig dat de ander aansprakelijk is voor deze situatie. Niet elke gedraging die tot (ernstige) schade leidt betekent ook automatisch een onrechtmatige daad van een ander. De eerste vraag is of je als persoon een te gevaarlijke situatie in het leven hebt geroepen. Het enkel creëren van gevaar is simpelweg niet voldoende. Vervolgens dient te worden gekeken of en welke maatregelen genomen hadden moeten worden om het risico te beperken. Achteraf is het in elke situatie gemakkelijk te beoordelen dat men maatregelen had kunnen nemen. Het is daarbij van belang de aard van de gedraging in het achterhoofd te houden en te realiseren dat een ongeluk soms in een klein hoekje zit.

Buitenlandse letselschade-zaken: een voorbeeld voor Nederland?

Met enige regelmaat verzorgen Antoinette Collignon, advocaat bij Legaltree, en Studiecentrum Kerckebosch een college online over buitenlandse letselschadezaken. Wat kan Nederland van het buitenland leren?

Antoinette Collignon is specialist in – onder meer – grensoverschrijdende letselschadezaken. Verschillen tussen Nederland en het buitenland zijn er bijvoorbeeld ten aanzien van de BGK, de whiplashproblematiek, de inzet van medisch adviseurs en de alternatieve geschilbeslechting. Bovendien onderscheidt het ene land zich van het andere voor wat betreft het rechtssysteem, de verjaringstermijn en de vergoeding van affectieschade. "Maar neem ook de onafhankelijkheid van de rechtspraak", aldus Collignon. "Nederland scoort daar goed op, maar landen als Polen, Hongarije, Bulgarije, Kroatië en Slowakije absoluut niet." Wat het rechtssysteem betreft hebben veel Europese landen en ook de Verenigde Staten een aansprakelijkheidsrechtssysteem, terwijl bijvoorbeeld in Scandinavië een no fault-systeem de basis van de compensatie is. Belangrijk is ook dat in veel landen, net als in Nederland, de schadevergoeding bij wet is vastgelegd, terwijl in Engeland, Wales, Schotland en de Verenigde Staten naar de jurisprudentie wordt gekeken. In haar college maakte Antoinette Collignon een 'grand tour' langs Europese landen en Noord-Amerikaanse staten. Leerpunten voor Nederland zijn er volgens haar vooral bij de vaststelling

Antoinette Collignon
| advocaat bij Legaltree

van het smartengeld (het gebruik van tabellen versnelt de regeling), de uitkering van een periodieke schade bij een blijvend verlies aan verdienvermogen en de instelling van een overkoepelend orgaan voor de vaststelling van geringe

"Maar neem ook de onafhankelijkheid van de rechtspraak, Nederland scoort daar goed op, maar landen als Polen, Hongarije, Bulgarije, Kroatië en Slowakije absoluut niet."

Antoinette Collignon

letsels. Tot slot wees zij erop, dat de BGK in de meeste landen géén onderdeel van de geleden schade zijn. Op 3 november aanstaande bespreekt Collignon samen met Jelle Smits en Jorg van den Enden in een vergelijkbaar college de problematiek van buitenlandse verkeersongevallen.

mr. Arjen van Iwaarden | programmamanager
van het Platform Personenschade

Normering en standaardisering als oplossing voor veel problemen

Interview met Arjen van Iwaarden

door Peter van Steen

Mr. Arjen van Iwaarden is sinds 1 april 2020 programmamanager van het Platform Personenschade van het Verbond van Verzekeraars. Zijn dienstverband zal een jaar duren en is erop gericht de integratie van het voormalige PIV in het Verbond te voltooien en waar mogelijk de personenschadebehandeling te verbeteren. Een curieuzere tijd om zo'n taakstelling voortvarend op te pakken is niet denkbaar. Hoewel met Teams of Zoom veel is te bereiken, was er voor hem in deze coronatijd nauwelijks gelegenheid voor een persoonlijke ontmoeting met collega's, een gesprek met politici of met relevante beroepsgroepen in de branche of afstemming met andere gremia.

Niettemin heeft Van Iwaarden al een aantal thema's in het veld aan de orde gesteld, om de gedachtewisseling daaromtrent in gang te zetten. Voor het PIV-Bulletin lichtte hij een aantal ervan toe. Er kwam in de afgelopen maanden al veel op het bordje van Arjen van Iwaarden terecht. Te noemen valt om te beginnen het meer dan 200 pagina's dikke rapport van Universiteit Utrecht over langlopende letselschades in opdracht van De Letselschade Raad.¹

Van Iwaarden vindt het een gedegen en genuanceerd

“Er wordt duidelijk gemaakt en goed onderbouwd dat van alle schades 10 procent na twee jaar nog niet is afgewikkeld en dat van die 10 procent 60 à 70 procent te rechtvaardigen valt. Er blijft dus maar een klein aantal zaken over waarin van een verwijtbare vertraging sprake is.”

Arjen van Iwaarden

rapport, zonder grote verrassingen of onverwachte conclusies. “Er wordt duidelijk gemaakt en goed onderbouwd dat van alle schades 10 procent na twee jaar nog niet is afgewikkeld en dat van die 10 procent 60 à 70 procent te rechtvaardigen valt. Er blijft dus maar een klein aantal zaken over waarin van een verwijtbare vertraging sprake is. Er wordt bijvoorbeeld gewezen naar vertraging in het medisch traject en er wordt gesproken over traagheid zowel bij belangenbehartigers als bij verzekeraars. Iedereen is een beetje schuldig en daarmee is niemand in z'n geheel verantwoordelijk voor vertragingen.” Het rapport van Universiteit Utrecht doet uitsluitend verslag van wat er is geconstateerd, zonder daar expliciet aanbevelingen aan vast te knopen. Niettemin heeft het Verbond van Verzekeraars er lessen uit getrokken en deze in vier adviezen aan De Letselschade Raad verwoord.

“Een persoonlijke conclusie na lezing van het rapport is, dat we als branche veel normen hebben bedacht waar de behandeling van een zaak aan moet voldoen, zeker in het geval van langlopende zaken, maar dat die normen soms niet aansluiten bij de verwachtingen van slachtoffers.”

Arjen van Iwaarden

Normen en standaarden

Het Verbond is om te beginnen een groot voorstander van normering en standaardisering en heeft De Letselschade Raad ook in die zin geadviseerd. Naast de ontwikkeling van nieuwe normen en standaarden, bijvoorbeeld IT-standaarden die voor versnelling kunnen zorgen, moet wat Arjen van Iwaarden betreft nog eens goed naar de precieze invulling van bestaande normen en standaarden worden gekeken. Hij zegt: “Een persoonlijke conclusie na lezing van het rapport is, dat we als branche veel normen hebben bedacht waar de behandeling van een zaak aan moet voldoen, zeker in het geval van langlopende zaken, maar dat die normen soms niet aansluiten bij de verwachtingen van slachtoffers. Wanneer die discrepantie er is, moeten we ons dus afvragen of de normen die wij als branche hanteren, wel de goede zijn.” Van Iwaarden refereert in dit verband aan een zaak waarvan vanaf het begin af aan duidelijk was dat het een zware zaak was. Het leek erop dat de belangenbehartiger en de verzekeraar vanuit de gedachte dat het toch wel lang zou gaan duren, weinig energie hadden gestoken in de afwikkeling van die zaak binnen twee jaar. “Dit was echter best mogelijk geweest in de beleving van het slachtoffer,” zegt hij. “Met andere woorden: de norm dat een zaak binnen twee jaar moet worden afgewikkeld, leidde in dit geval tot een discrepantie in verwachtingen.” Een ander voorbeeld betreft de inschakeling van een arbeidsdeskundige. Van Iwaarden: “We hanteren de norm dat we een arbeidsdeskundige inschakelen wanneer iemand langer dan drie of vier maanden arbeidsongeschikt is. Maar sommige slachtoffers willen liever een individuele benadering en vragen zich af of er in hun geval wel een arbeidsdeskundige nodig is en welke meerwaarde die dan oplevert. Ook dan sluit onze norm niet aan bij de verwachtingen van het slachtoffer. Overigens is het buitengewoon lastig om een antwoord op de vervolgvraag te vinden wat er dan zou moeten veranderen en hoe de norm dan wel zou moeten luiden. Slachtoffers zijn immers nooit gelijk aan elkaar.”

Letselcommissie of Letselkamer

De tweede aanbeveling is de instelling van een Letselcommissie of een Letselkamer die op verzoek van partijen richtlijnen kan geven voor de afronding van langlopende letselschadezaken. Arjen van Iwaarden, die in de vorige editie van het PIV-Bulletin al liet weten zich graag te laten inspireren door buitenlandse praktijken in de letselschadebranche, verwijst voor zo'n Letselcommissie of -kamer naar de Ierse Personal Injuries Assessment Board. Hij zegt: “Zo'n instelling geeft partijen de mogelijkheid zaken daar neer te leggen wanneer die langer dan een bepaald aantal jaren lopen – niet als deelgeschil, waarbij je een deel van het probleem onder de aandacht brengt, maar de totale zaak, om die af te ronden of om in ieder geval een procedure te formuleren richting een definitieve oplossing. Het idee is zo'n Letselcommissie of kamer te laten bestaan uit mensen die door iedereen in de markt

worden gerespecteerd en door hun kwaliteit zodanig gezag hebben dat hun beoordeling van zaken van groot gewicht is. Het gaat er uiteraard niet om slachtoffers van hun rechten afstand te laten doen, integendeel, maar het zal duidelijk zijn dat als zo'n commissie in een bepaalde zin heeft beslist, je van heel goeden huize moet komen wil je in een gerechtelijke procedure de rechter op een andere gedachte kunnen brengen."

"Het gaat er uiteraard niet om slachtoffers van hun rechten afstand te laten doen, integendeel, maar het zal duidelijk zijn dat als zo'n commissie in een bepaalde zin heeft beslist, je van heel goeden huize moet komen wil je in een gerechtelijke procedure de rechter op een andere gedachte kunnen brengen."

Arjen van Iwaarden

Eén medisch adviseur

Een volgende aanbeveling van het Verbond aan De Letselschade Raad betreft de werkwijze met één medisch adviseur. Het Verbond adviseert de raad deze werkwijze niet als uitzondering, maar als norm in de markt te zetten. Arjen van Iwaarden: "In het rapport worden slachtoffers geciteerd die benadrukken dat ze het overzicht kwijttraken doordat erg veel mensen zich met hun dossier bezighouden. Zelf vind ik ook dat er zoveel mensen in een dossier actief zijn dat het daardoor al ingewikkeld wordt één lijn te houden en te voorkomen dat er op die lijn spanning ontstaat. Dat aantal actoren kunnen we onder meer reduceren door het al bestaande concept van één medisch adviseur als norm in plaats van uitzondering in de markt te zetten. Wie een griep of een verstuiking heeft, gaat naar zijn huisarts, maar vraagt niet nog een second opinion aan een ander. Dat doe je pas als het helemaal fout gaat. Zo heb je in het geval van licht letsel niet twee medisch adviseurs nodig. Gaat het om zwaar letsel, dan is het begrijpelijk dat je ook je eigen medisch adviseur ernaar laat kijken en een rol laat spelen. Nu is het standaard dat er twee medisch adviseurs hun licht erover laten schijnen en zijn die het niet eens, dan komt er soms ook nog eens een medisch expert bij. Dan heb je alweer drie actoren die over de verdere voortgang in de zaak van mening kunnen verschillen." Slachtoffers vragen verzekeraars en belangenbehartigers bovendien in de loop van een zaak steeds een en dezelfde behandelaar in te zetten. Bij verzekeraars kan dit procesmatig botsen met de huidige praktijk. Van Iwaarden: "Het is vanuit slachtofferperspectief heel

begrijpelijk, maar de meeste verzekeraars hebben een systeem opgetuigd met een intakegroep, een groep voor een snelle afwikkeling en een groep met meer gespecialiseerde behandelaars. Wij hebben het proces dus juist in hokjes opgedeeld om op die manier efficiënt te zijn."

Digitaal dossier

In het rapport van Universiteit Utrecht wordt geconstateerd dat de transparantie in processen een groot probleem blijft. Het Verbond heeft daarom als vierde en laatste aanbeveling aan De Letselschade Raad voorgesteld werk te maken van het digitaal dossier. Arjen van Iwaarden: "Slachtoffers moeten kunnen zien wat er in hun dossier gebeurt en niet afhankelijk zijn van de informatie die hun al of niet tijdig wordt doorgestuurd. Klaarblijkelijk hebben slachtoffers heel erg de behoefte te kunnen volgen wat er gaande is. Het digitaal dossier is natuurlijk niet een nieuw idee, maar in het verleden was het steeds het uitgangspunt dat alle zaken in zo'n mijnletseldossier.nl-omgeving moesten worden ingebracht. Daardoor werd zo'n platform heel complex, de aantallen werden te groot en bij verzekeraars moesten er grote aanpassingen in de systemen worden aangebracht. Je kunt je voorstellen dat zo'n digitaal dossier alleen in langlopende zaken nodig is. Slachtoffers die in kortdurende zaken goede voortgangsbberichten krijgen, zullen minder behoefte hebben zo'n mijnletseldomein te raadplegen. In een later stadium en in complexere zaken kan zo'n digitaal dossier wellicht een bijdrage leveren aan een beter beeld van de wijze waarop verzekeraars zaken oppakken, al blijven er altijd zaken die om welke reden dan ook anders verlopen dan gewenst is en waar we als verzekeraars een reputatierisico blijven lopen."

Plan van aanpak

In afwachting van het rapport van Universiteit Utrecht stelde het Verbond van Verzekeraars voor de leden een plan van aanpak voor langlopende letselschadezaken op. Volgens Arjen van Iwaarden strookt dit plan uitstekend met de constatering in het rapport en met de aanbevelingen aan De Letselschade Raad. Wel wijst hij erop dat het plan van aanpak geenszins een oplossing van het probleem met langlopende zaken is, maar er hooguit een bijdrage aan kan leveren. Hij zegt: "Willen we een echte verbetering of een versnelling, dan zullen we het hele systeem anders moeten organiseren. Ook dit is in het rapport te lezen en dat vind ik zelf heel boeiend. Ik denk ook dat het systeem sneller kan, namelijk door standaardisering en normering, waar het Verbond dus een groot voorstander van is. In sommige andere landen zie je bijvoorbeeld dat bij een bepaald type letsel een vaste vergoeding hoort. Dit botst met het uitgangspunt van de

Nederlandse wet dat de concrete schadevergoeding per individu moet worden bepaald. Ons juridische systeem is gericht op een concrete schadevergoeding per individu en sterke krachten willen dat zo houden. Niettemin werkt het buitenlandse systeem daar ook uitstekend, laat daar geen misverstand over bestaan. Wel vergt het een hele ommezwaai, een andere manier van denken en een andere manier van schaderegeling, willen we voor de meest voorkomende schadeposten daadwerkelijk op een normering uitkomen. Ik verwacht dat we daar de wetgever bij nodig hebben; als we dat in wetgeving zouden kunnen verankeren, zou dat een enorme versnelling betekenen."

Keurmerken

Nog een actueel thema in de branche is de beëindiging van het Keurmerk Klantgericht Verzekeren. "Voor de personenschadebranche biedt dat kansen", zegt Van Iwaarden. "Voor aansprakelijkheidsverzekeraars was de PIV-audit of een daaraan gelijkwaardige audit de basis voor het verstrekken van het Keurmerk Klantgericht Verzekeren. Nu er over een Nationaal Keurmerk Letselschade wordt gesproken, wordt het mogelijk dit voor alle betrokkenen in de branche in te voeren, dus niet alleen voor verzekeraars. Het was in mijn ogen niet goed denkbaar dat we een Nationaal Keurmerk Letselschade zouden krijgen waarin op de een of andere manier het Keurmerk Klantgericht Verzekeren zou moeten worden geïncorporeerd." Arjen van Iwaarden vindt de ontwikkeling van een Nationaal Keurmerk Letselschade op basis van inhoudelijk en procesmatig gelijkwaardige audits voor alle bloedgroepen in de branche een loffelijk streven. "Er zijn nog wel wat hobbels te nemen", zegt hij. "Wie gaat het financieren? Hoe hoog leggen we de lat? De PIV-audits waren sterk op verbetering gericht, terwijl de audits in de advocatuur

"Voor de personenschadebranche biedt dat kansen. Er zijn nog wel wat hobbels te nemen. Wie gaat het financieren? Hoe hoog leggen we de lat?"

Arjen van Iwaarden

minder frequent werden afgenomen en meer op terugkijken en minder op mogelijke verbeteringen gericht waren. Daar zaten dus enorme verschillen tussen. Wil je dat voor alle bloedgroepen gelijktrekken, dan moeten er voor 1 januari 2021 nog best uitdagende stappen worden gezet. Het is immers wel de bedoeling dat we op die datum het Nationaal Keurmerk Letselschade in de lucht hebben." De invoering van dit nieuwe keurmerk zal volgens Arjen van Iwaarden het einde van de PIV-audit betekenen, hetgeen hij niet betreurt, omdat die audit door de integratie van het PIV in het Verbond vast en zeker de schijn zou oproepen van een keuring door de slager van zijn eigen vlees.

Buitengerechtelijke kosten

Een onderwerp dat al sinds jaar en dag de gesprekken in de branche domineert, is natuurlijk de hoogte van de buitengerechtelijke kosten. Voormalig PIV-directeur Theo Kremer sprak zich in een recent interview in Tijdschrift voor Personenschade nog ervoor uit de berekening van buitengerechtelijke kosten een wettelijke basis te geven.² "Daar ben ik natuurlijk ook een voorstander van", zegt Arjen van Iwaarden. "Verzekeraars gaat het erom dat de buitengerechtelijke kosten calculeerbaar zijn en in de berekening van de premie kunnen worden meegenomen. Het grootste probleem met de BGK is eerst en vooral de schommeling in bedragen per dossier zonder dat er een grondslag voor wordt gevonden, dus zonder dat er een directe link met het aantal gewerkte uren en de omvang van de schade bestaat. Dat zouden we met een wettelijke regeling kunnen voorkomen en het zou natuurlijk mooi bij ons streven naar normering en standaardisering passen. Wanneer de wetgever zegt dat voor een belangenbehartiger in een letselschadezaak een x-bedrag een goede beloning is, dan is dat bedrag de norm waarvoor de maatschappij heeft gekozen en dan kunnen verzekeraars dat bedrag in de berekening van de premie meenemen. Ons gaat het erom dat die variatie per dossier en per belangenbehartiger verdwijnt. Ook die normering zou het proces weer enorm versnellen, omdat je er niet meer eindeloos over hoeft te debatteren. Bovendien is een wettelijke normering van de buitengerechtelijke kosten voor verzekeraars, voor de premiebetalende klanten en voor de slachtoffers veel transparanter dan de huidige praktijk."

Directe verzekering

In hetzelfde interview hield Theo Kremer een betoog voor de directe verzekering. Van Iwaarden is het met Kremer eens, maar geeft aan dat de winst vooral in de kleinere en middelgrote zaken zit, wanneer we althans in het huidige aansprakelijkheidssysteem blijven. Hierover zegt hij tot slot: "In kleinere en middelgrote zaken kan de directe verzekering zeker wel een versnelling opleveren. Slachtoffers stappen naar hun eigen verzekeraar of hun eigen tussenpersoon, zij kennen die, melden de zaak en deze wordt afgewikkeld. Dat voordeel zie ik wel. Maar gaat het om heel grote zaken, dan wil je toch door iemand met verstand van zaken worden bijgestaan, ook al ga je naar je eigen verzekeraar of tussenpersoon. Slachtofferschap kan immers veel impact op je leven hebben, je kunt misschien niet meer werken, je raakt je baan misschien kwijt. Ook met je eigen verzekeraar kunnen discussies ontstaan over bijvoorbeeld carrièrekansen en toekomstperspectieven. De directe verzekering kan winst opleveren, maar in grotere zaken zie ik die niet als dé oplossing op grond waarvan alles kan worden geregeld."

Zwart geld vergoeden in letselschadezaken: tijd voor een nieuw geluid?

door Brenda Fluit | advocaat bij WIJ Advocaten

In 2018 hebben circa 400.000 mensen in Nederland de belasting ontdoken door geen loonbelasting, BTW of sociale premies af te dragen.¹ Dit wordt in art. 69 Algemene Wet inzake Rijksbelastingen aangemerkt als een strafbaar feit.

In letselschadezaken echter komen de door een gelaedeerde na een ongeval misgelopen zwarte inkomsten in beginsel voor vergoeding door (de verzekeraar van) de aansprakelijke partij in aanmerking.² Het lijkt verzekeraars daarbij niet vrij te staan het zwart werken, of de verstrekte vergoeding, aan enige instantie door te geven.³

Lisette de Haan en Veneta Oskam stelden zich in het PIV Bulletin van maart 2020 de vraag hoe logisch het is dat binnen het aansprakelijkheids- en schadevergoedingsrecht gemist zwart werk door aansprakelijkheidsverzekeraars wordt gecompenseerd. Zwart werken kan naar hun mening, zodra de benadeelde een beroep doet op het aansprakelijkheidsrecht, (in beginsel) niet als

uitgangspunt gelden. Simpelweg omdat dit maatschappelijk niet aanvaardbaar is. De Haan en Oskam roepen op tot verdere discussie over dit onderwerp, aan welke oproep ik graag gehoor geef. Ook naar mijn mening is het tijd voor een nieuw geluid.

Inhoudelijke discussie gestaakt

Vastgesteld moet worden dat in de literatuur een inhoudelijke discussie over de vraag of niet-rechtmatige schade voor vergoeding in aanmerking komt sinds lange tijd niet tot nauwelijks wordt gevoerd. Bloembergen nam in zijn proefschrift uit 1965 nog ferm stelling. "Niet-rechtmatige schade – schade, die

strijdig is met de rechtsorde – komt niet voor vergoeding in aanmerking."⁴ Hierbij noemde hij ook het ontduiken van belastingen.

"Het zou ongerijmd en onaanvaardbaar zijn om voor zulke schade een aanspraak op vergoeding toe te kennen, want op die wijze zou men toch een zekere bescherming verlenen aan deze door de wet verboden activiteiten."

Bolt volstaat in het commentaar op artikel 6:107 BW met de vaststelling dat volgens de Hoge Raad ook inkomsten uit zwart werk bij het begroten van de schade, in beginsel op netto basis, in aanmerking moeten worden genomen.⁵ Zo ook Lindenbergh en Van der Zalm.⁶ Volgens Elzas vormen de feiten en

omstandigheden voorafgaand aan het ongeval de basis voor de schadebegroting.⁷ De welbekende vergelijking in letselschadezaken van de situatie voor en de situatie na de onrechtmatige gebeurtenis, waarbij schade een kleurloos begrip is, ligt hieraan ten grondslag.

Jurisprudentie

Rechters volgen doorgaans de lijn zoals de Hoge Raad in 2000 heeft uitgezet. De geschilpunten in procedures zien (i) op de vraag of de gestelde gederfde zwarte inkomsten bewezen zijn en (ii) op de looptijd van de vergoeding.⁸

Zo nu en dan zien rechters zich genoodzaakt wel een opmerking te plaatsen, waaruit volgt dat zwart werken niet door de beugel kan. Illustratief is de uitspraak in kort geding waarin een meewerkende echtgenote in een drogisterij een voorschot vroeg in verband met de kosten voor ingehuurde invalkrachten die zwart worden betaald.⁹ De verzekeraar voerde aan dat de kosten slechts konden worden vergoed indien deze kosten met officiële stukken en met verrekening van het belastingvoordeel aannemelijk werden gemaakt. De rechtbank overwoog:

‘Vanzelfsprekend is het in dienst nemen van personen die contant worden uitbetaald zonder dat op die uitbetalingen loonbelasting en premies worden ingehouden, ongeoorloofd. Het risico om op die wijze personeel te betalen komt voor rekening van degene die dit doet. Dit vormt echter geen reden om uitgaven die aldus zijn gedaan, niet als schade aan te merken.’

Zie voor een ander enigszins moraliserend, maar wel toewijzend vonnis, een uitspraak van de Rechtbank Haarlem¹⁰ waarin een gelaedeerde kosten maakte voor het inschakelen van derden voor onderhoudswerkzaamheden aan een hem toebehorend pand op basis van het uurtarief voor zwart werk.

‘Zonder (benadeelde) ook maar enigszins te willen aanzetten tot ‘zwart’ betalen, valt echter niet in te zien waarom bedoelde werklieden niet buiten het officiële circuit om aangetrokken zouden kunnen worden, gelijk (benadeelde) tot op heden ook deed.’

‘Niet-rechtmatige schade – schade, die strijdig is met de rechtsorde – komt niet voor vergoeding in aanmerking.⁴

[...]

Het zou ongerijmd en onaanvaardbaar zijn om voor zulke schade een aanspraak op vergoeding toe te kennen, want op die wijze zou men toch een zekere bescherming verlenen aan deze door de wet verboden activiteiten.’

In een uitspraak van Hof Den Bosch¹¹ ging het om een rechtshulpverlener die niet uit eigen beweging bij zijn cliënt (een letselschadeslachtoffer) naar eventuele zwarte neveninkomsten informeerde. Het hof oordeelde:

‘Het moge zo zijn dat zwarte neveninkomsten in beginsel bij de berekening van het verlies aan arbeidsvermogen worden betrokken, maar het gaat te ver om van een rechtshulpverlener te verlangen dat hij hier steeds expliciet naar informeert wanneer zijn cliënt er zelf het zwijgen toe doet en er zich geen bijzondere omstandigheden voordoen die het bestaan van die neveninkomsten waarschijnlijk maken. Het enkele feit dat [appellant] minder

was gaan werken en verdienen is op zichzelf genomen niet een dergelijke bijzondere omstandigheid. Met de rechtbank is het hof van oordeel dat [persoon 1] er gezien het ongeoorloofde karakter van zwarte neveninkomsten in beginsel van uit mocht gaan dat [appellant] alleen reguliere inkomsten had en dat het aan [appellant] was [persoon 1] over het bestaan ervan te informeren. Wanneer [appellant] dat nalaat, om welke reden dan ook, dient dat voor zijn eigen risico te blijven en kan hij niet op goede gronden [persoon 1] verwijten dat het onderwerp bij de onderhandelingen niet ter sprake is gekomen. Deze post komt reeds om deze reden niet voor toewijzing in aanmerking.’

De uitspraak laat zien hoe rechters met de materie in de knoop kunnen komen. Immers, het betreft hier – ondanks het ongeoorloofde karakter – een door de Hoge Raad erkende schadepost. Menig cliënt zal daar niet mee bekend zijn. Vanuit die gedachte is goed verdedigbaar dat je daar als rechtshulpverlener juist op moeten wijzen.

In een andere zaak voert een verzekeraar aan dat rekening moet worden gehouden met de kwade kans dat het zwartwerken op enig moment door de Belastingdienst zou zijn ontdekt. Dit weer sluit aan bij de overweging van de Hoge Raad inzake de goede en kwade kansen. In het geval de kwade kans van het ontdekken zich zou hebben gerealiseerd, aldus de verzekeraar, zou de gelaedeerde een aanzienlijke fiscale boete hebben moeten betalen. De rechtbank oordeelt echter dat het risico van ontdekking reeds voldoende is verdisconteerd door niet de bruto-inkomsten, maar enkel de (fictieve) netto-inkomsten tot uitgangspunt te nemen bij de berekening van de omvang van de schade.¹²

De vergoeding van gemiste zwarte inkomsten wordt wel verdedigd met het argument dat er geen verboden activiteit aan ten grondslag ligt. Oftewel, het werk zelf is legaal.

Kanttekeningen bij de rechtvaardiging voor het toekennen van een vergoeding voor misgelopen inkomsten uit zwart werk

De vergoeding van gemiste zwarte inkomsten wordt wel verdedigd met het argument dat er geen verboden activiteit aan ten grondslag ligt. Oftewel, het werk zelf is legaal. Feit is echter dat het verzwijgen tegenover de Belastingdienst of de instanties voor de sociale verzekeringen van uitbetaalde vergoedingen, of het verzwijgen van genoten inkomsten, een strafbaar feit betreft.

Zwart (laten) werken is voorts maatschappelijk gezien niet gewenst. Er wordt minder belasting geïnd en werknemers zijn niet verzekerd. Iemand die zwart werkt (of laat werken), weet dat dit niet geoorloofd is en het ontdekt kan worden met de nodige financiële gevolgen.

Vanaf het moment dat een gelaedeerde die zwart heeft gewerkt in relatie komt te staan tot een aansprakelijke partij en diens verzekeraar, gelden in die verhouding andere normen. De voorheen bestaande ongeoorloofde situatie zou naar mijn mening, uitzonde-

ringen daargelaten, niet gelegaliseerd dienen te worden met een vergoeding van niet-genoten zwarte inkomsten. Het betreft hier immers schade in een niet-rechtmatig belang. Artikel 3:40 BW bepaalt dat een rechtshandeling die in strijd is met de wet, of door inhoud of strekking in strijd is met de goede zeden of openbare orde, nietig is.

Zwart (laten) werken is voorts maatschappelijk gezien niet gewenst. Er wordt minder belasting geïnd en werknemers zijn niet verzekerd. Iemand die zwart werkt (of laat werken), weet dat dit niet geoorloofd is en het ontdekt kan worden met de nodige financiële gevolgen.

Het is bovendien lastig uit te leggen dat de financiële sector hard wordt aangepakt voor malversaties op fiscaal terrein, maar verzekeraars in letselschadezaken

in beginsel gehouden zijn zwarte inkomsten te vergoeden en over deze inkomsten en de vergoeding te zwijgen. De vraag kan worden gesteld of hier geen verkeerd signaal mee wordt afgegeven. Volgens Van Dort zou het overigens dagelijkse praktijk zijn dat verzekeraars gelaedeerden op de mogelijkheid wijzen zwart betaalde hulp in te huren, waarmee zij voor henzelf de hogere kosten van wit betaalde hulpverlening voorkomen.¹³ Ik ben dit in de ruim 20 jaar waarin ik voor verzekeraars werk niet tegengekomen. Wanneer dit echter zo zou zijn, dan is dat laakbaar.

Het standpunt dat een vergoeding van misgelopen zwarte inkomsten gerechtvaardigd is aangezien het netto-equivalent wordt vergoed, overtuigt niet zonder meer. Met de toepassing van een dergelijke korting worden immers geen belasting en premies afgedragen die de gemeenschap ten goede komen. Het gaat hier uitdrukkelijk om een fictieve netto vergoeding. In die zin is er, anders dan de bewindslieden in antwoord op Kamervragen lieten weten,¹⁴ geen sprake van een 'normale situatie waarin belasting wordt ingehouden'. Het toepassen van een korting teneinde de schadevergoeding 'wit te wassen' en te doen alsof er sprake is van een normale situatie, wringt.

Naar mijn mening heeft de Hoge Raad 2000 een (te) gekunstelde benadering toegepast die bovendien ver van de realiteit staat.

Wat dan wel?

Ik deel de mening van De Haan en Oskam dat in beginsel alle claims die gegrond zijn op gemist zwart werk met een beroep op artikel 3:40 BW afgewezen dienen te worden. Verzekeraars en rechters dienen het ongeoorloofde karakter van zwart werken expliciet op de voorgrond te plaatsen. Een (meer) normatief in plaats van feitelijk schadebegrip dient tot uitgangspunt te worden genomen.

De voorzieningenrechter van Rechtbank Noord-Holland wees inmiddels een vonnis met een dergelijk nieuw

geluid. Een kickbokstrainer vorderde in kort geding een voorschot op de schadevergoeding van een verzekeraar, onder andere bestaande uit misgelopen zwarte inkomsten. De voorzieningenrechter overwoog dat de Hoge Raad bij arrest van 24 november 2000 niet heeft voorgeschreven dat de rechter zwarte inkomsten in zijn schadeberekening dient op te nemen, maar slechts hoe de rechter dient te handelen indien hij dat doet. De voorzieningenrechter was dit niet van plan.

'Bij de vergoeding van het nadeel dat eiser geleden heeft, gaat het om de vraag in hoeverre hij in een rechtmatig belang getroffen is. Algemeen aanvaard uitgangspunt in het Nederlands recht is immers dat nadeel aan niet-rechtmatige belangen in beginsel niet voor vergoeding in aanmerking komt. Daarbij moet gedacht worden aan bijvoorbeeld zwarte handel of het ontduiken van belastingen (zoals bij zwart inkomen). Loopt men als gevolg van een fout van een ander dergelijke inkomsten mis, dan kan er wel worden gesproken van schade – in dit geval aan de kant van eiser – maar is het de vraag of de verzekeraar die schade moet vergoeden. De voorzieningenrechter is van oordeel dat dat niet zo is. Eiser heeft er kennelijk – gelet op zijn eigen stelling – voor gekozen om jarenlang belasting te ontduiken door zich voor zijn trainingen zwart te laten betalen. Het gevolg van die keuze is dat hij nu niet bij de verzekeraar kan aankloppen om die situatie feitelijk te laten voortduren. En het is niet de taak van de rechter om die onrechtmatige situatie te bekrachtigen door er een vergoeding voor toe te kennen.'¹⁵

Ik kan mij persoonlijk in deze uitspraak vinden en spreek de hoop uit dat dat

deze navolging zal vinden in verdere rechtspraak. Niet vanwege een lagere schadelast voor verzekeraars – van welke primaire beweegreden Van Dort in zijn artikel uitgaat – maar omdat nadeel aan niet-rechtmatige belangen in beginsel niet voor vergoeding in aanmerking komt. Ook niet via een fictieve transformatie van zwart naar wit.

Een lastig punt zal blijven dat een letselschadeslachtoffer in principe recht heeft op een vergoeding van het verlies van arbeidsvermogen, dat wil zeggen een verminderd of verloren vermogen om betaalde arbeid te verrichten en daaruit inkomen te verwerven. Ook indien er in het verleden geen inkomsten zijn genoten, kan een vergoeding worden toegekend. Dit zie je bijvoorbeeld bij jeugdige slachtoffers die op het moment van het schadetoebrengende feit nog geen inkomsten uit arbeid genoten. Kortom, de aanspraak op verlies van arbeidsvermogen strekt zich uit zowel over betaalde arbeid als over arbeid waarvoor de benadeelde geen vergoeding ontvangt, maar die wel een zekere economische waarde vertegenwoordigt. Toegegeven moet worden dat zwart werk een economische waarde vertegenwoordigt voor de benadeelde. In het geval een rechter er (toch) voor zou kiezen aangetoonde structureel misgelopen zwarte inkomsten in de schadeberekening mee te nemen, zou dit uitdrukkelijker gelabeld

kunnen worden als een aantasting van het verdienvermogen in zijn algemeenheid, maar dan met een abstracte(re) vorm van schadevergoeding, in plaats van de gestelde in de toekomst te derven zwarte inkomsten concreet te berekenen. Gedacht kan worden aan een genormeerd bedrag van EUR 5.000,- tot EUR 10.000,-. Hiermee wordt, zonder de voorheen zwart genoten inkomsten voorop te stellen, het verlies van een economische waarde erkend.

Conclusie

Een inhoudelijke discussie over de vraag of niet-rechtmatige schade voor vergoeding in aanmerking komt is na het arrest van de Hoge Raad uit 2000 nauwelijks meer gevoerd. Naar mijn mening ten onrechte. Hopelijk vormt het artikel van De Haan en Oskam en het vonnis van de voorzieningenrechter in Noord-Holland de start van een nieuw geluid. Het ongeoorloofde karakter van zwart (laten) werken dient expliciet benoemd te worden, met gevolgen voor de vergoeding van dergelijke claims. Eventueel kan een aantasting van het verdienvermogen in zijn algemeenheid op de voorgrond komen te staan, met een abstracte(re) vorm van schadevergoeding.

Rogert Mulder | bedrijfskundige en mede-eigenaar
van Wibbens Advies

Grote diversiteit in letselschadezaken met ondernemers

Interview met Rogert Mulder

door Peter van Steen

Rogert Mulder is sinds 2018 mede-eigenaar van Wibbens arbeidskundig advies in Borger en Groningen. In de afgelopen jaren was hij bij een kleine honderd zaken betrokken, op verzoek van verzekeraars en belangenbehartigers, waarin hij bedrijfskundig advies moest geven aan en over ondernemers met een letselschade. Geen van die zaken leken op elkaar. Ook de voorbeelden die hieronder worden gegeven, laten zien hoe uiteenlopend de probleemstellingen kunnen zijn. De doelstellingen echter zijn vaak wel gelijk-luidend: zorg dat de ondernemer de geestelijke rust vindt om te herstellen en dat de continuïteit van de onderneming niet in gevaar komt.

“Het gaat altijd om situaties waar niemand om heeft gevraagd. Als je dan toch iets positiefs kunt bewerkstellingen en de mensen zien en waarderen dat, is dat het mooiste wat er is.”

Rogert Mulder

Rogert Mulder studeerde bedrijfskunde aan de Rijksuniversiteit Groningen. Hij liep stage bij ING, deed daar ook een traineeship en kwam er vervolgens in dienst. Gedurende twaalf jaar was hij met name voor het midden- en kleinbedrijf werkzaam. Daarna vestigde Mulder zich als zelfstandig adviseur. Hij gaf advies aan ondernemers, verrichtte onderzoek voor gemeenten, voerde gesprekken namens een arbeidsongeschiktheidsverzekeraar en behandelde bedrijfskundige vraagstukken in opdracht van Wibbens Advies. In 2018 kreeg hij de gelegenheid aanden in het bedrijf over te nemen en zo werd hij er eigenaar van, samen met Arjan Dokter, registerarbeidsdeskundige.

Korte lijnen

“Wij geloven in korte lijnen tussen de arbeidsdeskundige en de bedrijfskundige”, vervolgt Mulder. “De vorderingen in het proces van de re-integratie kunnen van invloed zijn op het proces van de bedrijfskundige en andersom. Bovendien kunnen we samen beslissen om nog andere deskundigheid in te schakelen.” Aanvullende deskundigheid kan bijvoorbeeld door een systeemcoach of een herstelcoach worden geleverd. De systeemcoach kan de naasten van het slachtoffer helpen de gewijzigde situatie te accepteren of het verlies te verwerken. De herstelcoach kan de ondernemer begeleiden bij zijn herstel. Rogert Mulder: “Echte ondernemers staan uiteindelijk wel weer op en zien ook weer kansen en mogelijkheden, maar sommigen kunnen daar gedurende een bepaalde periode coaching bij gebruiken. Het is dan zaak de ondernemer tot nieuwe ideeën en activiteiten te laten komen, waarvoor we heel pragmatisch een soort van ondernemingsplan opstellen. Vaak lukt het zo’n ondernemer dan om zijn ideeën weer wat meer kracht bij te zetten.” Zo’n gecombineerde aanpak vanuit verschillende disciplines deed zich ook in de volgende casus voor.

Zaak 1: vervroegde bedrijfsopvolging

De eigenaar van een internationale onderneming in verhuur, verkoop en onderhoud van bouwgerelateerd rijdend materieel, met daarnaast een bedrijf in vastgoedontwikkeling, werd in zijn auto door een vrachtwagen aangereden. De man, 52 jaar oud, hield daar whiplashachtige klachten aan over. Hij had veel personeel in dienst, maar was wel een dominante spin in het web. Hij regelde alles, maar had daar weinig schriftelijk van vastgelegd. Hij gebruikte ook geen agenda. Waar men hem nodig had, was hij present. Na zijn ongeluk lukte hem dit niet meer, hetgeen hem in paniek bracht. Hij vreesde zaken te vergeten en kansen te laten liggen. Zijn personeel miste zijn voorheen overal aanwezige leiding. De aansprakelijke verzekeraar vroeg Rogert Mulder rust in de onderneming en rust bij de ondernemer te brengen, evenals de werkelijke schade in beeld te brengen en eventuele vervolgschade te beperken.

Rogert Mulder: “Om te beginnen heb ik de zoon van de ondernemer gevraagd in het bedrijf te komen werken en zich voor te bereiden op een eventuele bedrijfsopvolging op termijn. Samen met hem – een 21-jarige jongen, maar toch wat meer gepokt en gemazeld in de onderneming van zijn vader dan een willekeurige derde – en vooral ook met een boekhouder in het bedrijf heb ik in beeld gebracht hoe de zaken ervoor stonden en waar in de bedrijfsvoering de prioriteiten lagen. Mij ging het er vooral om de omzet op peil te houden, om de schade in ieder geval op dat punt niet te laten oplopen. Voor de vastgoedonderneming hebben we een externe projectleider ingehuurd, zodat we ons op het verhuur- en verkoopbedrijf konden concentreren. De zoon werd gecoacht door een

“Alles moet erop gericht zijn dat de ondernemer na zijn herstel weer in de rijdende trein kan stappen en niet zijn onderneming weer helemaal moet opbouwen.”

Rogert Mulder

Gezamenlijke activiteit

Rogert Mulder benadrukt in het gesprek met hem het belang van de samenwerking tussen de bedrijfskundige en de arbeidsdeskundige. Hij zegt: “Gaat het goed met de onderneming en weet de ondernemer dat zijn bedrijf doorloopt, dan geeft hem dat rust en dat bevordert zijn herstel. Het individu vaart daar wel bij en het beperkt de schade. Onze aanpak is daarom veelal een gezamenlijke activiteit van de arbeidsdeskundige en de bedrijfskundige. De arbeidsdeskundige richt zich vooral op het individu met zijn of haar letsel, het herstel daarvan en de re-integratie. De bedrijfskundige kijkt naar de onderneming en het functioneren van de ondernemer daarin. Gezamenlijk gaan we na hoe we ervoor kunnen zorgen dat de continuïteit van de onderneming gewaarborgd blijft in de periode dat de ondernemer kan herstellen. Alles moet erop gericht zijn dat de ondernemer na zijn herstel weer in de rijdende trein kan stappen en niet zijn onderneming weer helemaal moet opbouwen.”

ervaren medewerker in het bedrijf. Uiteindelijk is dat allemaal goed uitgepakt. Omdat de omzet nagenoeg op peil bleef, hoefde nauwelijks een berekening van de omzet zonder ongeval te worden gemaakt, wat toch altijd een imaginaire, soms ondoorzichtige aangelegenheid is. De schade was nu veel concreter en bestond uit de extra kosten die moesten worden gemaakt: wat meer uren van de coachende medewerker, het salaris van de zoon en de kosten van de projectleider voor het vastgoedbedrijf. De ondernemer zag dat zijn bedrijven niet te gronde gingen en vond daardoor de rust om aan zijn herstel te werken. Een arbeidsdeskundige hielp hem zijn energie meer gedoseerd dan voorheen in de onderneming te steken. Nu hij weet dat hij op termijn een bedrijfsopvolger heeft, is hij gemotiveerd zijn bedrijf en zichzelf daarop voor te bereiden."

"In het gesprek met de ondernemer proberen we zo goed mogelijk duidelijk te maken dat we onafhankelijk adviseren en niet voor de verzekeraar of voor de belangenbehartiger werken. [...]. In hun letselschadezaak komen heel veel partijen op hen af die met hun dossier bezig gaan. Ik vind het dan ook begrijpelijk dat ze soms wat achterdochtig zijn."

Rogert Mulder

Typen opdrachten

De opdrachten van verzekeraars en belangenbehartigers aan bedrijfskundige Mulder zijn zeer uiteenlopend. Soms wordt hem een quickscan gevraagd, om in beeld te brengen hoe het bedrijf is georganiseerd of welke resultaten het in de afgelopen jaren heeft geboekt. Een andere keer gaat het om de berekening van verlies aan verdienvermogen, wat een uitgebreidere rapportage vraagt. Nogal eens wordt zo'n discussie over het verlies aan verdienvermogen even geparkeerd, om het herstel van de ondernemer in ieder geval niet daardoor te belasten. Soms is het belangrijker, zoals ook in de volgende casus, om betrokkenen eerst te helpen de juiste keuzes te maken, voor wat betreft de financiën, het product- of dienstenaanbod, de bedrijfsstructuur of nog anders.

Zaak 2:

van onderaannemer naar aannemer

Een 57-jarige man had een bouwgerelateerd bedrijf, met enkele personeelsleden, in de onderaanneming. Hij kreeg een ongeluk en werd voor altijd arbeidsongeschikt voor werkzaamheden op de bouwplaats. Van zijn twee zonen werkte er een al in het bedrijf en besloot de ander zich ook aan te sluiten. Deze had een hbo-diploma en stelde voor niet langer als onderaannemer, maar als aannemer te gaan werken. Dit betekende nogal wat. In plaats van mensen wegzetten en uren factureren moest ook geacquireerd, gecalculeerd, voorgefinancierd en ingekocht worden. Daar stond dan wel een beter tarief tegenover. De jongens beten zich erin vast en hadden succes. De omzet werd bijna verdubbeld en het resultaat nam daardoor toe. De vader deed nog wel wat klusjes, vooral administratief, maar werd betaald alsof er geen ongeval had plaatsgevonden. Zakelijk gezien kreeg hij een onevenredig groot deel van het resultaat, ongeacht zijn verlies aan verdienvermogen. Dit leidde tot wrijving en Rogert Mulder werd gevraagd een voorstel voor een redelijke beloning op te stellen. Daarna zou dan de schade door het ongeval kunnen worden vastgesteld.

Rogert Mulder: "Die twee jongens hadden aan de ene kant een goedlopend bedrijf in handen gekregen, waar de vader niet expliciet voor was beloofd. Ze hadden aan de andere kant dat bedrijf flink laten groeien. Wat moest daar tegenover staan? De situatie zoals die was, zou niet lang stand kunnen houden en zou zelfs de continuïteit van het bedrijf in gevaar kunnen brengen. Juist daarom hadden de verzekeraar en de belangenbehartiger mij ingeschakeld. We hebben eerst een arbeidsloon voor de twee zonen vastgesteld. Voor het dan nog overblijvende resultaat hebben we een verdeelsleutel gevonden voor de vader en zijn twee zonen. Het verschil tussen het inkomen van de vader voor en na het ongeval was uiteindelijk niet erg groot en daar zijn de verzekeraar en de belangenbehartiger samen wel uitgekomen. Uiteindelijk heeft het niet veel discussie gekost, omdat alle partijen natuurlijk wel een gedeeld belang hadden. En misschien had de vader het zich allemaal anders voorgesteld, maar hij gaat nu wel met een gerust hart richting zijn oudedag."

Onafhankelijk advies

Wibbens Advies wordt zowel door de aansprakelijke verzekeraar als door de belangenbehartiger van het letselschadeslachtoffer ingeschakeld. "We werken altijd onafhankelijk", benadrukt Rogert Mulder. "In het gesprek met de ondernemer proberen we zo goed mogelijk duidelijk te maken dat we onafhankelijk adviseren en niet voor de verzekeraar of voor de belangenbehartiger werken. Letselschadeslachtoffers zijn dat meestal maar

één keer. Ze hebben het niet eerder meegemaakt en hopelijk maken ze het niet een tweede keer mee. In hun letselschadezaak komen heel veel partijen op hen af die met hun dossier bezig gaan. Ik vind het dan ook begrijpelijk dat ze soms wat achterdochtig zijn. Daarom probeer ik in een eerste gesprek zo goed mogelijk aan te geven hoe mijn werkwijze is, bijvoorbeeld dat alle correspondentie tegelijkertijd aan de belangenbehartiger en aan de verzekeraar wordt gezonden. Op die manier probeer ik hun vertrouwen te winnen. En dat is ook nodig omdat ze nogal wat van zichzelf en van hun onderneming moeten blootgeven." Het vertrouwen tussen partijen, niet alleen het vertrouwen van het slachtoffer in de partijen die zich met zijn zaak bemoeien maar ook andersom, speelde ook in de volgende casus een rol.

Zaak 3: een ambitieuze startende ondernemer

Een ambitieuze jonge vrouw die negen maanden geleden een onderneming in online coaching en online training was gestart, kreeg een ongeval en kon daardoor voor een onbekende periode niet aan het werk. Zij had al veel tijd aan de ontwikkeling van haar dienstenaanbod besteed, maar nog niet veel omzet gerealiseerd. Ze was echter overtuigd van haar potentiële succes, had daarom ontslag uit een goed betaalde baan genomen en een aanbieding voor een dienstverband elders afgewezen. Voor de eerstvolgende jaren had ze een flinke omzetgroei verwacht.

"Wanneer je nog met zo'n dossier aan de slag bent, zitten mensen in een heel vervelende positie en kunnen ze natuurlijk niet de vrolijke kant ervan zien."

Rogert Mulder

Rogert Mulder: "Het was een lastige casus en dat heb ik ook de belangenbehartiger en de verzekeraar gezegd. Ik heb er begrip voor dat een verzekeraar niet zomaar in het verhaal van de verwachte omzetstijging meegaat. Want blijft die uit, dan kan de belangenbehartiger aanvoeren dat het ongeval daar de oorzaak van is, terwijl het in de praktijk voorkomt dat twee of drie van de vijf startende ondernemingen het na drie jaar niet hebben gered. We hebben geprobeerd dit pragmatisch op te lossen. Na overleg heeft de verzekeraar besloten haar de tijd te geven om te herstellen en haar een licht oplopend bedrag uit te keren om in haar levensonderhoud te kunnen voorzien. Je moet in zo'n geval natuurlijk niet om de tafel gaan zitten en heel hoge bedragen gaan vragen. De verzekeraar toonde vertrouwen in haar en zij heeft dat niet beschaamd. Toen ze na twee maanden weer enigszins aan het werk kon, heeft ze al in die beginperiode het succes van haar plannen

kunnen aantonen. Soms moet je geluk hebben dat het zo loopt. Als haar onderneming niet levensvatbaar was gebleken, hadden we een heel andere discussie gehad."

Dankbaar werk

"Het gaat altijd om situaties waar niemand om heeft gevraagd", zegt Rogert Mulder. "Als je dan toch iets positiefs kunt bewerkstellingen en de mensen zien en waarderen dat, is dat het mooiste wat er is. Het gebeurt dat je pas na een jaar voor je inzet wordt bedankt en dat snap ik heel goed. Want wanneer je nog met zo'n dossier aan de slag bent, zitten mensen in een heel vervelende positie en kunnen ze natuurlijk niet de vrolijke kant ervan zien. En in veel gevallen zullen ze dat helaas ook nooit kunnen." Gelukkig hield de betrokkene in de volgende, laatste casus een goed gevoel over aan een vervelende geschiedenis.

Zaak 4: van loondienst naar een eigen onderneming

Een lasser in loondienst van nog geen 30 jaar oud werd op zijn scooter door een auto aangereden en raakte zeer ernstig gewond. Het lichamelijke herstel kostte hem bijna drie jaar. Doordat hij ook hersenletsel had opgelopen, bleef hij cognitieve problemen en vermoeidheidsklachten houden. Een terugkeer naar zijn oude werkgever was niet aan de orde, omdat hij slechts in een apart stramien qua werkuren en werktijden aan de slag kon. De ene dag kon hij vroeg beginnen en wel tien uur werken, de andere dag was hij daartoe slechts twee uur in staat. Besloten werd de man te begeleiden naar zelfstandig ondernemerschap.

Rogert Mulder: "Natuurlijk was de eerste gedachte hem bij zijn oude werkgever te laten re-integreren. Maar het idee dat hij 's morgens aan het werk zou moeten en dat misschien niet zou kunnen, gaf hem al de avond ervoor een enorme psychische druk. En een werkgever heeft in het begin misschien wel begrip voor een onregelmatige inzetbaarheid, maar uiteindelijk gaat dat wrijven." In zo'n zaak kiest Mulder ervoor niets te forceren, maar de persoon in kwestie stap voor stap op weg te helpen. Het inkomen dat de man misliep, werd uiteraard vergoed. De verzekeraar was daarnaast bereid de noodzakelijke investeringen te financieren om de man zelfstandig aan de slag te laten gaan. Mulder had daarvoor een opzet gemaakt, gebaseerd op verwachte inkomsten als zelfstandig lasser. Hij hielp de man de nodige voorbereidingen te treffen en bleef hem na diens inschrijving bij de Kamer van Koophandel nog een jaar volgen. "Hij heeft dat eerste jaar meer verdiend dan hij in loondienst zou verdienen. En omdat hij minder druk heeft gevoeld, heeft hij ook met meer plezier gewerkt. Hij wilde er als ondernemer echt wat van maken en dat is hem gelukt."

door Petra klein Gunnewiek en Lisan Homan
| beiden advocaat bij Van Benthem & Keulen

Het belang van de delta v Terugblik op de relevantie bij de beoordeling van juridische causaliteit

Inleiding

In 2015 verschenen er drie artikelen in het PIV-Bulletin waarin vanuit verschillende invalshoeken – juridisch, medisch en biomedisch – de betekenis van de zwaarte van de botsing bij achterop-aanrijdingen voor de toepassing van de juridische causaliteit werd besproken.¹ Er werd onder meer gesproken over de betekenis van de snelheidsverandering ('delta v') voor het risico op (langdurige) klachten en of het mogelijk is een absolute ondergrens aan te nemen voor het ontstaan van klachten. De auteurs waren niet eensgezind in hun conclusies en ook de rechtspraak liet destijds geen eenduidig beeld zien.

We zijn inmiddels vijf jaar verder en de verdeeldheid is er nog altijd. Vrij recent heeft het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden² zich opnieuw uitgelaten over de relevantie van de delta v bij de beoordeling van juridische causaliteit. Aanleiding voor ons om eens terug te kijken op de materie en te onderzoeken welke betekenis het arrest van Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden heeft voor de praktijk.

Whiplash Associated Disorder I/II en delta v

Om bij het begin te beginnen: hoe zit het ook alweer met 'whiplash' en Whiplash Associated Disorder (WAD) I/II? In de

Richtlijn Whiplash Associated Disorder I/II van de Nederlandse Vereniging voor Neurologie (NVN) is WAD als volgt gedefinieerd:

"Een whiplash is een acceleratie-deceleratie mechanisme waarbij krachten inwerken op de nek. Het treedt op bij (auto-)ongevallen, met name bij een aanrijding van achteren of van de zijkant (whiplashongeval). Het mechanisme kan resulteren in een, waarschijnlijk tijdelijke, beschadiging van de weke delen van de halswervelkolom en kan een verscheidenheid aan klachten veroorzaken (whiplashklachten,

whiplashsyndroom of whiplash associated disorder - WAD)."

De term 'whiplash' verwijst dus naar de onverwachte en geforceerde zwiepbeweging van het hoofd met achteroverbuiging van nek/hoofd (hyperextensie) door een acceleratiekracht en vervolgens vooroverbuiging (flexie) door deceleratie. Bij WAD graad I/II zijn er geen aantoonbare beschadigingen, maar blijft de benadeelde toch pijnklachten ondervinden.

In de Richtlijn van de NVN wordt aanbevolen een uitgebreide anamnese af te nemen met aandacht voor de toedracht van het ongeval:

"Hierbij kan men denken aan factoren als de impact-snelheid, de richting van de aanrijding, het gebruik van hoofdsteunen, de plaats in de auto en dergelijke."

De impactsnelheid wordt door de NVN als relevante omstandigheid genoemd bij de beoordeling van de klachten van de patiënt. In de letselschadebehandeling ziet men vaak dat er - als er een indicatie is dat sprake is geweest van een 'low impact' ongeval - wordt besloten om een 'delta v-onderzoek' te laten verrichten, zodat er meer duidelijkheid komt over de precieze impact van de aanrijding. Delta v staat voor het verschil van de snelheid van het aangereden voertuig vlak voor en vlak na de verandering (delta - verandering; v(elocity) - snelheid). Een delta v-onderzoek behoort tot het vakgebied van een natuurkundig deskundige en de delta v wordt doorgaans uitgedrukt door middel van een ondergrens en een bovengrens in kilometers per uur.

Wat weten we nu precies over de relatie tussen WAD en delta v en hoe wordt daar in de jurisprudentie mee omgegaan? Daarvoor is het goed om weer even terug te kijken op de artikelen die in 2015 in het PIV-Bulletin verschenen.

Terugblik literatuur en jurisprudentie

Een van de aangehaalde artikelen in het PIV-Bulletin in 2015 betrof het artikel van prof. dr. J.S.H.M. Wismans waarin diverse onderzoeken over het verband tussen de zwaarte van de botsing en het risico op (aanhoudende) WAD-klachten werden samengevat. Op basis van de uitkomsten van die onderzoeken concludeerde Wismans dat het risico op WAD correlatie toont met de delta v en de gemiddelde voertuigvertraging. Het hanteren van een 'absolute ondergrens' van bijvoorbeeld 10 km/uur achtte Wismans niet verdedigbaar, maar hij meende dat een dergelijke grens wel kan worden gehanteerd voor een eerste inschatting van de kans op WAD. De onderzoeken toonden namelijk aan dat de meeste inzittenden bij een achterop-aanrijding met een delta v van 10 km/uur geen WAD zullen oplopen en zeker geen WAD met langdurige klachten.

Dat er geen absolute ondergrens kan worden aangenomen, maar dat de delta v wel een van de relevante omstandigheden is voor de beoordeling, is een uitgangspunt dat we ook in de huidige jurisprudentie terugzien. Wij zullen enkele relevante uitspraken bespreken die dateren van na het drieluik in het PIV-Bulletin in 2015.

Te beginnen met het vonnis in kort geding van de Rechtbank Overijssel van 17 februari 2017.³ De vordering tot betaling van een voorschot werd afgewezen omdat het bestaan en de omvang van de schade volgens de rechtbank 'allesbehalve in hoge mate aannemelijk' was. Toedrachtsonderzoek had namelijk aangetoond dat de delta v tussen de 6,5 en 14 km/uur had gelegen. De rechtbank concludeerde dat uit dat onderzoek kon worden afgeleid dat de aanrijding niet hard was gegaan en dat de benadeelde derhalve niet had blootgestaan aan dermate hevige krachten dat die de langdurige en heftige gevolgen zoals door eiser werden gesteld, konden verklaren. De rechtbank concludeerde zelfs dat het bestaan van een causaal verband onwaarschijnlijk was.

Waar Rechtbank Overijssel nog wel lijkt aan te nemen dat het bij een delta v tussen de 6,5 en 14 km/uur onwaarschijnlijk is dat er langdurige klachten ontstaan, wilde Rechtbank Gelderland in de beschikking van 13 september 2017 zich niet uitlaten over een ondergrens.⁴ De verzekeraar had betoogd dat het ongeval überhaupt geen flexie/extentietrauma kon veroorzaken omdat de impact van het ongeval dusdanig beperkt was (delta v tussen de 4 en 8 km/uur) dat er geen noemenswaardige krachten op het lichaam inwerkten. De rechtbank gaf aan daar zonder nader onderzoek geen oordeel over te kunnen geven, maar omdat er al op andere gronden was geconcludeerd dat niet kon worden vastgesteld dat de klachten reëel, niet ingebeeld, niet voorgewend en niet overdreven waren, werd aan dat onderzoek niet toegekomen.

Ook Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden overwoog dat een ondergrens niet kon worden aangenomen, maar achtte de delta v (3,4 tot 7,1 km/uur) wel degelijk relevant voor de beoordeling van het juridisch causaal verband. In het arrest van 23 januari 2018⁵ overwoog het hof namelijk:

'Het hof is, net als de rechtbank, van oordeel dat deze geringe Delta v op zichzelf niet in de weg staat aan het aannemen van causaal verband tussen de gezondheidsklachten van geïntimeerde en het ongeval, maar wel een omstandigheid is die in aanmerking moet worden genomen bij het antwoord op de vraag of sprake is van causaal verband.'

Het gerechtshof achtte nader onderzoek door onder meer een neuroloog noodzakelijk.

In vrijwel exact dezelfde bewoording wees Rechtbank Rotterdam in een vonnis in kort geding van 22 januari 2020⁶ de vordering om een voorschot af. In die zaak was sprake van een delta v van 8,2 tot 11 km/uur en ook de rechtbank oordeelde dat een geringe delta v niet in de weg hoefde te staan aan het

aannemen van causaal verband tussen het ongeval en de gezondheidsklachten van de benadeelde, maar dat het wel een omstandigheid is die in aanmerking moest worden genomen bij het antwoord op de vraag of sprake is van causaal verband. Daarvoor achtte de rechtbank nader onderzoek door een deskundige noodzakelijk.

In een deelgeschilbeschikking van 17 juni 2020 oordeelde de Rechtbank Midden-Nederland⁷ in het kader van een verzoek om overlegging van medische informatie van voor het ongeval dat het

"ook zonder delta v-onderzoek duidelijk was dat de snelheid van de voertuigen die bij het ongeval betrokken waren gering was. De klachten van [verzoekster] die volgens haar volledige uitval voor haar werk en haar huishouden tot gevolg hadden, zijn daarom niet zonder meer te verklaren uit de ernst van het ongeval, zodat nader onderzoek zoals hiervoor bedoeld nodig is."

Hoewel op grond van de richtlijn van de NVN en de aangehaalde onderzoeken duidelijk is dat een relevant acceleratie-deceleratiemechanisme noodzakelijk is voor het ontstaan van WAD I/II, laat bovenstaande rechtspraak zien dat rechters zich (nog) niet willen vastleggen op een absolute ondergrens. De rechtspraak laat echter wel eensgezind zien dat de delta v als 'een van de relevante omstandigheden' een uitdrukkelijke rol speelt bij de beoordeling van de juridische causaliteit.

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden

Zoals al aangegeven heeft Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden zich recent (weer) uitgelaten over de relevantie van de delta v.⁸ Aanleiding was een kopstaart-botsing waarna de benadeelde aanhoudende nek- en schouderklachten ontwikkelde. Partijen hadden in gezamenlijk overleg een gecombineerde orthopedische en neurologische expertise laten

verrichten. Uit de anamnese, zoals opgenomen in de definitieve rapportage, bleek dat de benadeelde tegenover de deskundigen had verklaard dat hij met 'veel te grote snelheid' (zo'n 30 km/uur) van achter was aangereden terwijl hijzelf stil stond. Er zou sprake zijn geweest van een 'ferme klap' en de trekhaak en de bumper van zijn auto zouden sterk ingedeukt en opgevouwen zijn geweest na het ongeval. De deskundigen concludeerden dat het goed mogelijk was dat de benadeelde een acceleratie-deceleratietrauma had opgelopen en dat het tevens goed mogelijk was dat hij daardoor klachten had ontwikkeld. De door de benadeelde aangegeven beperkingen werden door de deskundigen als aannemelijk bestempeld en gerelateerd aan het ongeval.

Delta v staat voor het verschil van de snelheid van het aangereden voertuig vlak voor en vlak na de verandering (delta = verandering; v(elocity) = snelheid). Een delta v-onderzoek behoort tot het vakgebied van een natuurkundig deskundige en de delta v wordt doorgaans uitgedrukt door middel van een ondergrens en een bovengrens in kilometers per uur.

De verzekeraar betwistte echter de door de benadeelde gestelde toedracht. Op het door beide partijen ondertekende schadeformulier en in het door de politie opgestelde proces-verbaal, stond namelijk dat er geen zichtbare schade was aan het voertuig van de benadeelde en dat het voertuig van de wederpartij slechts licht beschadigd was. De verzekeraar ging daarom uit van de door zijn verzekerde gestelde toedracht, namelijk dat beide partijen ongeveer 30 km/uur

hadden gereden toen zij met elkaar in botsing kwamen en dat de delta v minder dan 5 km/uur zou hebben bedragen. De verzekeraar betoogde dat het rapport van de deskundigen niet tot uitgangspunt kon worden genomen omdat zij uit waren gegaan van een onjuiste toedracht.

Minnelijk kon geen overeenstemming worden bereikt waarna de zaak werd voorgelegd aan Rechtbank Noord-Nederland en die zag aanleiding om aanvullende vragen te stellen aan de deskundigen. Aan hen werd gevraagd of zij hun conclusies zouden herzien wanneer uitgegaan werd van de door de verzekeraar gestelde toedracht, waarbij beide auto's met vergelijkbare snelheid reden en het voertuig van de benadeelde slechts zacht werd aangetikt door het achteropkomende voertuig. De deskundigen traden echter buiten de concrete opdracht die hun door de rechtbank was gegeven en lieten weten de door de verzekeraar gestelde toedracht niet aannemelijk te vinden, waarmee ze de vraag van de rechtbank niet beantwoordden en uit bleven gaan van een ongeval met een delta v van 30 km/uur.

De rechtbank concludeerde uiteindelijk dat het rapport van de deskundigen niet bruikbaar was, maar gelet op de vaststaande feiten en het feit dat de pijnklachten van de benadeelde niet ongebruikelijk waren na een achterop-aanrijding, werd voorshands aangenomen aan dat er sprake was van een causaal verband. Omdat de verzekeraar ervan afzag tegenbewijs te leveren, bleef dat vermoeden in stand.

In hoger beroep betoogde de verzekeraar nogmaals dat het causaal verband niet kon worden aangenomen. Hij stelde dat het ongeval, gelet op de zeer geringe impact van het ongeval, de voortdurende pijnklachten niet kon hebben veroorzaakt en dat er bovendien andere oorzaken aan te wijzen waren voor de klachten van benadeelde.

Het gerechtshof concludeerde dat de benadeelde de door hem gestelde toedracht (delta v 30 km/uur) niet had bewezen. Dat had tot gevolg dat de bevindingen van de deskundigen

omtrent het causaal verband niet konden worden gevolgd, omdat zij uit waren gegaan van een onjuiste toedracht. Het gerechtshof kwam vervolgens toe aan de beoordeling of, wanneer werd uitgegaan van de toedracht met een delta v van ongeveer 5 (hooguit 10) km/uur, er sprake was van een causaal verband tussen het ongeval en de klachten. Het gerechtshof overwoog vervolgens in lijn met zijn eerdere arrest uit januari 2018 dat een geringe delta v op zichzelf niet in de weg staat aan het aannemen van causaal verband tussen de pijnklachten en het ongeval, maar dat het wel een omstandigheid is die in aanmerking moet worden genomen bij het antwoord op de vraag of sprake is van causaal verband. Het gerechtshof verwees daarbij expliciet naar de conclusies uit het eerder aangehaalde artikel van prof. dr. Wismans, omdat de benadeelde daarop een beroep had gedaan.

Het gerechtshof overwoog vervolgens:

"Bij de (...) stand van zaken, waarin moet worden uitgegaan van een lage Delta v van 5, hooguit 10 kilometer per uur, kan het gegeven dat sprake is geweest van een achteropaanrijding met geringe materiële schade en dat [appellant] na het ongeval per ambulance naar het ziekenhuis is afgevoerd in combinatie met de vaststelling dat de pijnklachten van [appellant] door de deskundigen zijn gevalideerd, niet de conclusie dragen dat de pijnklachten kunnen zijn veroorzaakt door het ongeval. Dat wordt niet anders door dat, zoals de rechtbank heeft overwogen, dergelijke pijnklachten niet ongebruikelijk zijn na een aanrijding. Uit de aangehaalde onderzoeken blijkt immers dat bij een lage Delta v dergelijke (langdurige) pijnklachten juist wel ongebruikelijk zijn. De conclusie dat ondanks een lage Delta v het ongeval toch de klachten kan hebben veroorzaakt, dient te worden onderbouwd

De impactsnelheid wordt door de NVN als relevante omstandigheid genoemd bij de beoordeling van de klachten van de patiënt.

door een deugdelijk deskundigenrapport, waarin wordt aangenomen dat sprake is van een lage Delta v maar waaruit volgt dat ook dan sprake is van causaal verband tussen het ongeval en de klachten van de betrokkene."

Daarnaast overwoog het gerechtshof nog dat een geringe delta v alle reden is voor gerede twijfel en dat een deskundigenrapport juist moet dienen om die twijfel weg te nemen. Dat was niet het geval. Het gerechtshof concludeerde daarom uiteindelijk dat de benadeelde niet had bewezen, ook niet voorshands behoudens tegenbewijs, dat de aanrijding zijn klachten kon hebben veroorzaakt.

Conclusie

In de rechtspraak zoals hiervoor besproken wordt geen absolute ondergrens aangenomen, maar delta v is wel een van de omstandigheden die meegenomen moet worden in de beoordeling van de causaliteit. In het kader van de bepaling van de medische causaliteit door een neuroloog volgt dit uit de NVN-richtlijn. Voor beoordeling van de juridische causaliteit volgt dat uit de formulering die in de jurisprudentie is ontwikkeld. Onderdeel daarvan is

immers dat de gezondheidsklachten op zich door het ongeval kunnen zijn veroorzaakt.

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden heeft in twee arresten het belang van delta v bevestigd, maar met name uit het laatste arrest menen wij te mogen concluderen dat het gerechtshof net wat verder gaat voor wat betreft de bewijslast aan de zijde van de benadeelde bij een 'low impact aanrijding'. Overwogen is immers dat een lage/geringe delta v alle reden is voor gerede twijfel en dat het geven van "het voordeel van de twijfel" dan niet direct aan de orde is. De twijfel moet juist worden weggenomen. Dat kan dan bijvoorbeeld door een deskundigenrapport waaruit de noodzakelijke onderbouwing volgt van het causaal verband tussen het ongeval en de klachten met inachtneming van de lage delta v.

Voor de praktijk geeft dit arrest een duidelijk handreiking en het belang om in voorkomende gevallen – waarin sprake lijkt te zijn van een low impactaanrijding – altijd een delta v-onderzoek te laten verrichten, zodat er duidelijkheid komt over de impact en dit vervolgens kan worden meegewogen in de causaliteitsbepaling door zowel de arts als de jurist.

Schade veroorzaakt door paarden in een bedrijfsmatige context

door mr. Miroslav van de Braak

| Personenschadebehandelaar bij
Nh1816 Verzekeringen

Paarden zijn bij uitstek het voorwerp van persoonlijke genegenheid, bekommering en zorg, maar ook het object van commerciële ontplooiingen. Zo wordt in Nederland jaarlijks tussen 1,5 en 2 miljard euro omgezet in de paardenbranche.¹ Wanneer schade ontstaat in die zakelijke context, dient de relevantie van artikel 6:181 BW zich snel aan. Daarin wordt bepaald dat als een roerende zaak, opstal of dier als bedoeld in artikelen 6:173, 174 en 179 BW gebruikt wordt in de uitoefening van een bedrijf, de aansprakelijkheid uit voornoemde artikelen rust op de bedrijfsmatig gebruiker.

In deze bijdrage wordt gefocust op de aansprakelijkheid van de bedrijfsmatig gebruiker van paarden naar aanleiding van een recente uitspraak van Rechtbank Gelderland.² De casus die ten grondslag lag aan deze uitspraak wordt hieronder weergegeven, waarna het juridisch kader wordt geschetst. Daarbij zal voornamelijk aandacht worden besteed aan jurisprudentie. Vervolgens bekijk ik of de beslissing van de rechtbank past in het besproken kader.

Casus

De eigenaar van een paard (met de welluidende naam: Valegro van Helsing) drijft een paardenpension en handelt in paarden. Op 7 december 2017 heeft er een klinische en röntgenologische keuring plaats in een dierenartsenpraktijk. Voor deze keuring wordt een bedrag van € 300,- in rekening gebracht. Op enig moment trapt Valegro tegen het röntgenapparaat, waardoor het beschadigd raakt. De schade aan het röntgenapparaat wordt vastgesteld op € 26.850,-. De verzekeraar van de dierenkliniek vergoedt de schade en

probeert de uitgekeerde schade te verhalen op de bezitter van Valegro. De verzekeraar baseert de vordering op artikel 6:179 BW. De eigenaar van het paard stelt zich op het standpunt dat ten tijde van de keuring het paard gebruikt werd door de kliniek in de uitoefening van haar bedrijf, zodat eventuele aansprakelijkheid voor door het paard veroorzaakte schade op de kliniek rust.³

De rechtbank dient zich dus uit te laten over de vraag of de aansprakelijkheid uit art. 6:179 BW op grond van art. 6:181 lid 1 BW op de kliniek rust, omdat de kliniek het paard ten tijde van de keuring gebruikte in haar bedrijf.

Juridisch kader

Context en achtergrond van artikel 6:181 BW⁴

Artikel 6:179 BW is de grondslag voor aansprakelijkheid van een bezitter van een dier voor schade die het dier uit eigen energie veroorzaakt. Wordt het schadeveroorzakende dier gebruikt in de uitoefening van een bedrijf, verlegt artikel 6:181 lid 1 BW de aansprakelijkheid naar degene die dit bedrijf uitoefent. Dit artikel kan opgevat worden als een uitzondering op het uitgangspunt dat de aansprakelijkheid van schadeveroorzakend gedrag van dieren bij de bezitter ligt.⁵ In een dergelijk geval blijft de grondslag van de aansprakelijkheid artikel 6:179 BW en blijven de vereisten voor vestiging daarvan gelijk, met dien verstande dat de aansprakelijk te houden persoon wijzigt.⁶ Deze verlegging van de aansprakelijkheid zou gestoeld zijn op een kanalisatiegedachte: ten opzichte van een benadeelde zou "een bedrijfsgebeuren als eenheid" opgevat dienen te worden.⁷ Een benadeelde zou dan niet belast worden met een onderzoek naar de relatie tussen het schadeveroorzakende dier en dit bedrijfsgebeuren. Naar buiten toe zou dat bedrijfsgebeuren een zekere eenheid vormen.⁸

Is artikel 6:181 BW toepasselijk, dan betekent dat dat de bezitter van een dier niet (meer) aansprakelijk gehouden kan worden voor de schade die door het dier veroorzaakt wordt op grond van artikel 6:179 BW. De bedrijfsmatig gebruiker is exclusief aansprakelijk. Er is geen cumulatie mogelijk van de aansprakelijkheid van de bezitter naast de aansprakelijkheid van de bedrijfsmatig gebruiker.⁹

De ratio voor de verlegging van de aansprakelijkheid van de bezitter naar een bedrijfsmatig gebruiker is gebaseerd op vier overwegingen.

1. Ten opzichte van de benadeelde dient de onderneming als een eenheid gezien te worden.
2. Dit zorgt voor duidelijkheid voor de benadeelde over de vraag wie als de aansprakelijke partij beschouwd moet worden. Hij hoeft dan geen zoektocht te ondernemen om te

achterhalen wie de bezitter is van een object dat in een bedrijfscontext gebruikt wordt.

3. Tevens geldt dat de bedrijfsactiviteiten waarin het object gebruikt wordt normaliter strekken tot profijt, zodat het redelijk lijkt daaraan de consequentie te verbinden dat de aansprakelijkheidsrisico's daarvan ook bij de gebruiker liggen (profijtbeginsel).
4. Ook geldt dat duidelijkheid over de aansprakelijke persoon ervoor zorgt dat het aansprakelijkheidsrisico kan worden verzekerd waar het thuishoort, namelijk als een kostenpost in de onderneming. Dit zou tevens het risico op dubbele verzekeringen verkleinen.¹⁰

Is artikel 6:181 BW toepasselijk, dan betekent dat dat de bezitter van een dier niet (meer) aansprakelijk gehouden kan worden voor de schade die door het dier veroorzaakt wordt op grond van artikel 6:179 BW. De bedrijfsmatig gebruiker is exclusief aansprakelijk. Er is geen cumulatie mogelijk van de aansprakelijkheid van de bezitter naast de aansprakelijkheid van de bedrijfsmatig gebruiker.⁹

Opgemerkt wordt dat de verlegging van de aansprakelijkheid van de bezitter naar de bedrijfsmatig gebruiker, een eventuele vordering op een derde op grond van een andere aansprakelijkheidsgrondslag (bijvoorbeeld artikel 6:162 BW) onverlet laat.¹¹ De onderlinge draagplicht wordt beheerst door de regels van artikelen 6:10 en 6:102 BW.

Verder wordt gewezen op artikel 6:181 lid 2 BW. Betreft de bedrijfsactiviteit het ter beschikking stellen van een

zaak aan een ander bedrijf, dan rust de aansprakelijkheid op de "eindgebruiker". Denkbaar is dat bijvoorbeeld een paardenfokkerij/stoeterij een getraind paard verhuurt aan een manege die daarmee rijlessen geeft.¹² Is er evenwel sprake van een leaseconstructie en wordt het paard geleverd met een eigendomsvoorbehoud, dan rust de aansprakelijkheid van artikel 6:179 BW reeds vanaf de levering op de lessee op grond van artikel 6:180 lid 2 BW.

Zijn meer bedrijfsmatig gebruikers aan te wijzen, dan is de ene bedrijfsmatig gebruiker van een dier niet aansprakelijk voor schade aan een andere bedrijfsmatig gebruiker van dat dier. Elk van beide bezitters is immers verantwoordelijk voor het in het leven roepen en het laten voortbestaan van het risico, namelijk het gevaar dat schuilt in de eigen energie van het dier.¹³

Wanneer een beroep gedaan wordt op artikel 6:179 jo. 6:181 BW, zal de eisende partij conform de hoofdregel van artikel 150 Rv de feiten waarop die vordering stoelt, indien nodig, dienen te bewijzen. Als een bezitter van een dier stelt dat er een bedrijfsmatig gebruiker bestaat, zal de bewijslast daarvan bij hem liggen. Artikel 6:181 BW vormt immers een uitzondering op de hoofdregel van artikel 6:179 BW, zodat een verweer in voornoemde trant als een bevrijdend verweer dient te worden opgevat.¹⁴

Toepassing van artikel 6:181 BW

Artikel 6:181 BW is toepasselijk op de situatie waarin een dier gebruikt wordt in de uitoefening van een bedrijf.

Het artikel is enkel toepasselijk op bedrijven, niet op beroepen.¹⁵ Wanneer evenwel een beroep bedrijfsmatig trekken vertoont, zoals in het geval een vrij beroep in een praktijk-BV wordt uitgeoefend, zou dat onder de reikwijdte van dit artikel kunnen vallen. Commerciële ondernemingen kunnen onder de reikwijdte van het artikel vallen, maar ook instellingen zonder winstoogmerk. Daarnaast is het denkbaar dat overheidsbedrijven, ziekenhuizen en stichtingen als bedrijfsmatig gebruiker aangemerkt worden.¹⁶ De omstandigheid dat er voordeel of winst gegenereerd wordt is

Het enkele stallen van een dier zal niet leiden tot bedrijfsmatig gebruik in de zin van artikel 6:181 BW.

niet doorslaggevend bij de beoordeling of sprake is van een bedrijf.¹⁷

Ook is vereist dat het dier uit artikel 6:179 BW gebruikt wordt in de uitoefening van dat bedrijf. Tussen het ontstaan van de schade en de bedrijfsuitoefening dient enig verband te bestaan.¹⁸ Wat onder het gebruik verstaan dient te worden, valt niet in algemene zin te zeggen. De parlementaire geschiedenis benoemt: het gebruik van bedrijfsgebouwen of machines, het verwerken of bewerken van stoffen en zaken en het gereedhouden hiervan voor verwerking, vervoer of verkoop.¹⁹

Onder bedrijfsmatig gebruik valt wat de wetgever betreft in ieder geval niet het bedrijfsmatig vervoeren of bewaren. Het enkele stallen van een dier zal niet leiden tot bedrijfsmatig gebruik in de zin van artikel 6:181 BW. De band tussen eventuele schade die een dier veroorzaakt, die door de normale zorg daarvoor niet kan worden voorkomen en het bedrijf van de bewaarder, is daarvoor in de ogen van de wetgever, niet sprekend genoeg.²⁰ Onder het stallen van dieren wordt over het algemeen ook verstaan het verlenen van de dagelijkse verzorging. In het geval van paarden betreft

dat dan bijvoorbeeld voeren, van en naar een weide brengen en uitmesten van de stal.²¹ Ook de inscharing (d.i. beschikbaar stellen van grond ter begrazing) van vee zal niet onder gebruiken aangemerkt worden.²²

Het is niet telkens duidelijk wat onder bedrijfsmatig gebruik verstaan dient te worden. Het omslagpunt van enkel stallen naar een zekere vorm van gebruik is afhankelijk van de specifieke omstandigheden. Is het röntgenologisch onderzoek uit de eerder geschetste casus voldoende om te kunnen spreken van bedrijfsmatig gebruik? De jurisprudentie biedt aanknopingspunten. Daarop wordt hieronder nader ingegaan.

De Hoge Raad spreekt zich in zijn arrest van 1 april 2011 (Paard Loretta) uit over de interpretatie van de term bedrijfsmatig gebruik. In de casus die leidde tot dit arrest werd een jong meisje op een manege ernstig verwond door een paard. Dit paard werd door de manege beleerd/ getraind voor de bezitter. De Hoge Raad stelt dienaangaande voorop dat artikel 6:181 BW een uitzondering vormt op de hoofdregel van artikel 6:179 BW. Vervolgens somt hij de ratio op van de verlegging van de aansprakelijkheid

door toepassing van voornoemd artikel refererend aan de parlementaire geschiedenis. De verlegging van aansprakelijkheid zou niet berusten op de wil of toestemming van degene die het bedrijf uitoefent, maar op de wet. De in artikel 6:179 BW bedoelde aansprakelijkheid zou hetzij op de bezitter rusten, hetzij (exclusief) op degene die het bedrijf uitoefent waarin het dier wordt gebruikt. Deze omstandigheid laat een verhaalsmogelijkheid op een derde onverlet. Is dit laatste het geval, dan heeft dit geen invloed op het ontstaan of de omvang van de aansprakelijkheid op grond van artikel 6:179 BW. Ten slotte merkt de Hoge Raad op dat bij de beantwoording van de vraag of de aansprakelijkheid van artikel 6:179 BW ingevolge artikel 6:181 BW rust op degene die een bedrijf uitoefent waarin het dier wordt gebruikt, niet van belang is of degene die dit bedrijf uitoefent bezitter dan wel houder van het dier is, en ook niet of het doel waartoe het dier wordt gebruikt bijna is bereikt. Dat hij het dier duurzaam en ten eigen nutte gebruikt, is evenmin relevant.

De lagere rechtspraak refereert regelmatig aan dit standaardarrest.²³ Toch lijkt de toepassing van de aangereikte gezichtspunten weerbarstig.²⁴ Hieronder worden enkele gevallen uit de jurisprudentie behandeld die dit illustreren.

Jurisprudentie over artikel 6:181 BW

Kenmerkend voor de complexiteit die zich voor kan doen in het geval een dier een rol speelt in een zakelijke/commerciële omgeving is de uitspraak van Rechtbank Gelderland uit 2018.²⁵ Drie partijen spelen een rol: benadeelde, de eigenaar van een paard en zijn stiefdochter. De paardeneigenaar fokt en handelt paarden. In die context kocht hij een paard aan als investering. Het voornemen was om dit paard te laten trainen door zijn stiefdochter. Deze dreef een onderneming in een v.o.f. met één andere vennoot en legde zich toe op training en verkoop van paarden. Het betrokken paard stond (voornamelijk) gestald in een stalling op een manege die de stiefdochter huurde voor haar onderneming. Al snel wilde de stiefdochter dit paard voor eigen sportief gebruik

trainen. Benadeelde werkte als vrijwilliger voor de stiefdochter op de manege waar het paard gestald stond. Op enig moment was zij bezig het paard "uit te rijden" en werd zij daarvan afgeworpen. Zij zou daarbij ernstig letsel opgelopen hebben. De rechtbank refereert uitgebreid aan het Paard Loretta-arrest. Zij overweegt vervolgens dat het paard niet bedrijfsmatig gebruikt wordt in de onderneming van de eigenaar (r.o. 4.6.). Daarin gold het paard aanvankelijk als een investering, maar al snel was het voornemen het paard (met winst) te verkopen van de baan. De stiefdochter zou het paard immers trainen en het zelf gebruiken voor sportieve doeleinden. De stiefdochter kon ook niet aangemerkt worden als bedrijfsmatig gebruiker (r.o. 4.7.). Het paard was immers niet bestemd voor de verkoop, maar werd getraind voor de sportieve ambities. Zij had geen eigendomspretenties, aangezien haar stiefvader betaalde voor de hoefsmid of dierenarts en alle beslissingen omtrent het paard nam. De enkele omstandigheid dat de stiefdochter het paard gestald hield, was onvoldoende om bedrijfsmatig gebruik aan te nemen. Conclusie is dat het trainen van een paard om daarmee eigen sportieve ambities te bereiken niet als bedrijfsmatig gebruik aangemerkt kan worden. De rechtbank beslist uiteindelijk dat de eigenaar aansprakelijk dient te worden geacht als bezitter van het dier. Opgemerkt wordt hierbij dat de hoedanigheid waarin een persoon aansprakelijk is, ook relevant kan zijn bij de vraag of verzekeringsdekking bestaat.²⁶ Denkbaar is dat een partij wel als bedrijf een verzekering heeft voor de schade die zijn dieren aanrichten, maar niet als particuliere bezitter ervan.

In voornoemde uitspraak werd het paard getraind door de stiefdochter die juist een bedrijf voert in het trainen van paarden. Dat het niet haar hoofdtaak is om een paard voor eigen sportieve ambities te trainen, is in beginsel niet doorslaggevend.²⁷ Daarbij komt dat ongeacht de aan- of afwezigheid van het voornemen een dier te verkopen er zonder twijfel sprake is van waardevermeerdering (voor de eigenaar) indien het paard goed getraind is en mogelijk ook sportprijzen zou halen. Indien later (zoals in deze

kwestie ook is gebeurd) het paard toch verkocht wordt, zou er voordeel ontstaan zijn aan de kant van de eigenaar die het enkele stallen niet veroorzaakt zou hebben. Van de bedoelingen van de betrokken partijen kan dus niet zonder meer geabstraheerd worden, blijkens deze uitspraak.

In een andere uitspraak van eveneens Rechtbank Gelderland uit 2016 werd het bedrijfsmatig gebruik wel aangenomen.²⁸ Een paard verwondde benadeelde die op het terrein van een bedrijf dat hengsten opfokt, beleert en verhandelt een waterbak aan het plaatsen was. Het paard was net ter plaatse aangekomen en in een wei gezet, waaruit het ontsnapt en op benadeelde af denderd. Het bedrijf zou het paard dat zij juist opgehaald had, beleren en ter keuring aan gaan bieden. Er waren geen concrete afspraken gemaakt tussen eigenaar en stalhouder. Dit was evenwel een gebruikelijke gang van zaken tussen partijen. Een vergoeding werd bedongen voor zowel het stallen als het beleren en het beoordelen in het kader van de hengstenkeuring. Het verweer dat ten tijde van het ongeval slechts sprake was van stalling en bewaarneming ging niet op. Dat het paard slechts even voor het ongeval gearriveerd was, is niet relevant. De rechtbank overweegt dat vanaf het moment dat het paard op het terrein van de stal kwam het bedrijfsmatig gebruiken een aanvang nam. Dat ook nog geen begin was gemaakt met het daadwerkelijke beleren deed hieraan niet af. Opvallend is dat de rechtbank overweegt dat de stal ook feitelijke controle en zeggenschap had. In de dissertatie van Kolder wordt betoogd dat juist dit criterium of gezichtspunt doorslaggevend dient te zijn bij de toepassing van artikel 6:181 BW.²⁹

Voor de hand liggend is dat het gebruik van een gestald paard door een manege bij rijlessen als bedrijfsmatig gebruik aangemerkt wordt.³⁰ Een paard wordt dan immers betrokken in de eigen bedrijfsvoering. Dat het ongeval niet tijdens, maar direct na een rijles ontstaat, doet er niet aan af dat voldoende verband bestaat tussen de schade en de bedrijfsuitoefening.³¹

In het geval van een paard dat door een manege beleerd wordt en in het kader daarvan gestald staat bij die manege, zal sprake zijn van bedrijfsmatig gebruik.³² Een paard dat in het kader van deze africhting meeloopt in een paardrijles om aan andere paarden te wennen, wordt op dat moment ook bedrijfsmatig gebruikt.³³

In een uitspraak van Rechtbank Oost-Brabant uit 2014 liep een benadeelde letsel op door een trap van haar paard.³⁴ Zij had dit paard gestald bij een manege en ontving van de manegehouder onderwijs en uitleg over het trainen van haar paard. De manegehouder zou zelf het betrokken paard niet trainen maar benadeelde enkel uitleggen hoe zij dat kon doen. De rechtbank overwoog dat sprake was van een duidelijk andere situatie dan in het Paard Loretta-arrest. De manegehouder gaf enkel instructies aan benadeelde. Benadeelde trainde het paard zelf. De kortdurende lessen van de manegehouder aan benadeelde waren onvoldoende om bedrijfsmatig gebruik aan te nemen van het paard.

In een uitspraak van Hof 's-Hertogenbosch uit 2016³⁵ werd evenwel overwoogen, dat het gestald hebben van paarden van derden en deze ter beschikking stellen of verhuren aan een onafhankelijke instructrice om daarmee rijlessen te verzorgen, wel is te kwalificeren als bedrijfsmatig gebruik. De manegehouder exploiteert het paard in dat geval. De onafhankelijke instructrice werd in deze niet aangemerkt als de bedrijfsmatig eindgebruiker uit artikel 6:181 lid 2 BW. Zij presenteerde zich naar buiten toe onvoldoende als een bedrijfs-eenheid. Zij factureerde bijvoorbeeld enkel aan de manege in plaats van aan de klant. De wijze waarop men zich naar de buitenwereld presenteert kan doorslaggevend zijn, blijkt ook uit een uitspraak van Rechtbank Maastricht uit 2003. Benadeelde werd verwond door een paard dat hij zadelmak maakte voor de eigenaar. Benadeelde had een eigen terrein met stallen, stond ingeschreven in het handelsregister, had facturen met een BTW-nummer en had een verzekeringsovereenkomst of -aanvraag waarin de term "bedrijf" voorkwam. Daarnaast

merkte de rechtbank op dat zadelmak maken als activiteit niet vergeleken kan worden in intellectueel of kunstzinnig opzicht met een vrij beroep, zodat het onder de reikwijdte van artikel 6:181 BW viel.

Een andere uitspraak betrof de situatie waarin een paard een medewerkster verwondde van een bedrijf dat een stoeterij en paardenstal exploiteerde. Bij het uitladen van het paard uit een trailer raakte haar hand bekneeld met polsletsel tot gevolg. Het paard was naar het bedrijf vervoerd waar het gefilmd zou worden ten behoeve van een veiling die door datzelfde bedrijf verzorgd wordt. Hof Leeuwarden beschouwde dit als bedrijfsmatig gebruik. Relevant daarbij was dat het paard ter plaatse was ten behoeve van de veiling, dat het bedrijf daar een commercieel belang bij had en dat het ongeval plaats had op het terrein van en met personeel van dat bedrijf.³⁶

In het geval een dierenarts zorg verleent aan een dier zal normaliter geen sprake zijn van bedrijfsmatig gebruik.³⁷ De relatie tussen arts en dier is daarvoor wellicht te vluchtig. Daarnaast lijkt het erop dat de diergeneeskundige behandeling bron voor zijn honorarium zal zijn en niet de omstandigheid of verwachting dat het dier door de diergeneeskundige zorg waardevermeerdering ondergaat. Er wordt betaald voor de inspanningen van een deskundige als zodanig en niet voor de (eventuele) effecten daarvan op het dier.³⁸ Mogelijk speelt daarbij ook een rol dat de diergeneeskundige kliniek eerder beroepsmatig van aard zal zijn dan bedrijfsmatig. Wanneer een dier overigens langere tijd opgenomen zou worden in een kliniek en intensieve verzorging zou krijgen, is er wellicht ruimte voor een verlegging van de aansprakelijkheid.³⁹

Uitspraak in de casus van Valegro van Helsing

Teruggrijpend op bovengenoemde casus waarin paard Valegro de hoofdrol speelt, werd door de rechtbank het volgende overwogen.⁴⁰ Na uitgebreid stil te hebben gestaan bij de overwegingen uit het Paard Loretta-arrest, merkt de rechtbank op dat voor partijen geen

onduidelijkheid bestond over de vraag wie bezitter van het paard was. De door de wetgever geformuleerde gedachte dat benadeelde niet belast zou dienen te worden met de zoektocht naar de bezitter indien een dier mogelijk bedrijfsmatig gebruikt wordt, speelt geen rol. Vervolgens overweegt hij (r.o. 4.8.) dat het paard slechts kort werd gestald bij de kliniek in verband met het onderzoek. Voor dat onderzoek werd betaald, maar dat kwalificeert niet zonder meer als gebruik in de zin van artikel 6:181 BW. De kliniek zou het paard immers niet zozeer gebruikt hebben, als wel daarop onderzoek uitgevoerd hebben. Het profijt dat de kliniek zodoende trekt hield geen verband met de inzet van de eigen energie van het paard, anders dan bij het beleren van een paard het geval zou zijn, maar hield verband met het onderzoek naar eventuele gebreken. Er werd in deze niet met het paard, maar aan het paard verdiend. Nu in dit geval dus enkel sprake is van een vorm van bewaren van het dier voor een ander, leidt dit feitencomplex niet tot toepasselijkheid van artikel 6:181 BW.

Conclusie

Hoewel de rechtbank in haar uitspraak expliciet refereert aan de overwegingen uit het Paard Loretta-arrest, wordt een nieuw criterium gebruikt. De rechtbank lijkt het bedrijfsmatig gebruik in deze casus te koppelen aan de inzet van de eigen energie van het paard. Waarom bedrijfsmatig gebruik afhankelijk gesteld wordt van de vraag of profijt getrokken wordt uit de inzet van de eigen energie van een dier in de bedrijfsvoering, is niet duidelijk. Reden voor een koppeling tussen de eigen energie (dat is het risico verhogende element ten aanzien waarvan artikel 6:179 BW een risicoaansprakelijkheid vestigt) en de inzet van die energie in de bedrijfsuitvoering is niet evident. Jurisprudentie, literatuur en parlementaire geschiedenis benoemen deze voorwaarde niet. (Voor de schadeveroorzaking is de eigen energie uiteraard wel vereist om tot aansprakelijkheid te komen.)

De rechtbank plaatst het feitencomplex in de sleutel van het profijtbeginsel,

bij de interpretatie van artikel 6:181 BW. Van belang is de bron waaruit de dierenkliniek profijt trekt. In deze werd geen profijt met (de inzet van) het paard gegenereerd, maar aan (het onderzoek op) het paard verdiend. Dat het paard enkel een object van onderzoek was, bleek onvoldoende om bedrijfsmatig gebruik aan te nemen. Toch overtuigt dit economische perspectief niet, omdat het onvoldoende onderscheidend is ten opzichte van bijvoorbeeld de situatie waarin een paard door een deskundige wordt afgericht of zadelmak gemaakt.

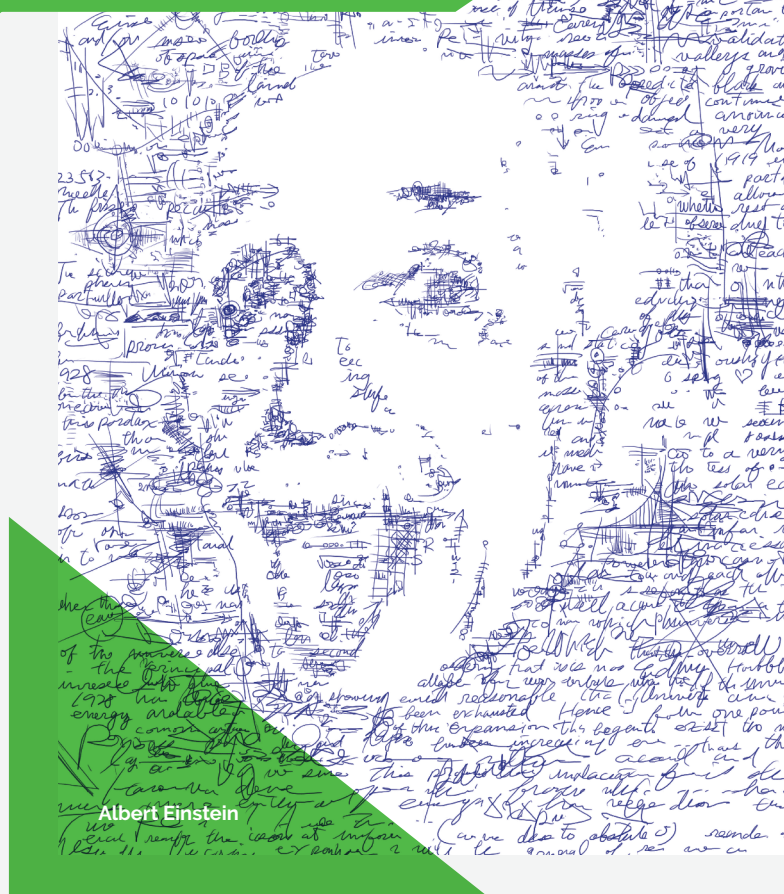
Voorname uitspraak illustreert dat de rechtspraak nog geen eenduidig toepasbare, positieve definitie van de term "bedrijfsmatig gebruik" heeft ontwikkeld. De overwegingen uit het Paard Loretta-arrest dragen wel gezichtspunten aan, maar geen definitie. De onduidelijkheid die hierdoor ontstaat, zorgt ervoor dat een benadeelde niet te allen tijde weet wie aangesproken moet worden, gelet op het exclusieve karakter van de verlegging van de aansprakelijkheid door artikel 6:181 BW. Dat lijkt een onwenselijke situatie nu dit artikel juist tot doel heeft een benadeelde duidelijkheid te verschaffen over de aansprakelijke persoon bij bedrijfsmatig gebruik van (onder meer) dieren. Consequentie hiervan is dat een benadeelde juist zijn best zal doen alle mogelijk aansprakelijke personen op te sporen.

Anders kijken, anders denken, anders doen

Op 8 oktober 2020 organiseerde het Platform Personenschade van het Verbond een kennisbijeenkomst online over het onlangs verschenen onderzoeksrapport van Universiteit Utrecht naar langlopende letselschadezaken.

De bijeenkomst stond onder leiding van Verbondsdirecteur Geeke Feiter-van Heuvelen. Anders kijken, anders denken, anders doen was het motto ervan en meer dan 300 geïnteresseerden hadden zich ervoor aangemeld. Onderzoeker Rianka Rijnhout (Universiteit Utrecht) besprak de onderzoeksresultaten. Volgens haar was duidelijk geworden dat langlopende letselschadezaken veelal vanwege onvermijdelijke en niemand na te dragen redenen openstaan. Rosa Jansen (Slachtofferhulp Nederland) zei het vooral belangrijk te vinden dat de grote berg

Een uitgebreider verslag van de kennisbijeenkomst zal in het decembern timer van het PIV-Bulletin verschijnen.

Albert Einstein

langlopende zaken snel tot normale proporties worden teruggebracht. Haar aanbevelingen hadden betrekking op transparantie, psychosociale slachtofferbegeleiding, herstelbemiddeling, een online-schadeafwikkelingsportaal, normering en een keurmerk. Tijdens de rondetafel-discussie brak Madeleine van Toorenborg (CDA-fractie Tweede Kamer) een lans voor de directe verzekering. Tessa 's Gravemade (Flyct) hield een pleidooi voor het nationaal keurmerk letselschade. Stan Teuben (Platform Personenschade) zei verdergaande normeringen en de instelling van een onafhankelijke letselschadecommissie te wensen. Laurens Buisman (1Medisch adviseur) benadrukte de voordelen van een werkwijze met één gemeenschappelijke medisch adviseur. Remco Heeremans (De Letselschade Raad) besprak enkele aanbevelingen zijnerzijds, ten aanzien van de genoemde onafhankelijke commissie, de monitoring van wensen van slachtoffers en een aantal systeemoplossingen, bijvoorbeeld normering, één medisch adviseur, herstelbemiddeling en mediation. De kennisbijeenkomst werd afgesloten met een presentatie door spreker en trainer Rody Vonk. Hij citeerde Einstein: "Als ik zestig minuten had om een probleem op te lossen, zou ik vijftig minuten over het probleem nadenken en vijf minuten over oplossingen." Een uitgebreider verslag van de kennisbijeenkomst zal in het decembern timer van het PIV-Bulletin verschijnen.

| Achtergrond Ongelukkige samenloop van omstandigheden en een ongeval zit in een klein hoekje(p.5-10)

- 1 Personen die met een vervoersmiddel (fiets, snorfiets of scootmobiel) zijn gevallen, worden gerekend onder vervoersongevallen. Zie <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/49/dagelijks-13-doden-door-een-val>; https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/7052_95?d-l=2BFAC
- 2 Vanwege de omvang van het artikel zal ik mij enkel beperken tot een doen of nalaten in strijd met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt (art. 6:162 lid 2 BW). De overige vereisten voor onrechtmatige daad laat ik buiten beschouwing.
- 3 Zie onder (veel) meer: Hartlief, Ieder draagt zijn eigen schade, Oratie Leiden, 1997; E.F.D. Engelhard & G.E. van Maanen, Aansprakelijkheid voor schade: contractueel en buitencontractueel (Monografieën BW, deel A15, nr 1 e.v.) en Asser/Hartkamp & Sieburgh 6-IV 2015, nr 18 e.v.
- 4 C.C. van Dam, Aansprakelijkheidsrecht, Den Haag: Boom Juridisch 2020, p. 64.
- 5 HR 12 mei 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA5784, NJ 2001:300 (Verhuizende Zusters).
- 6 Noot Van Boom: Van Boom merkt op dat ook de Hoge Raad moeite lijkt te hebben met het hanteren van de Kelderluikcriteria. Hoe zit het met de uitspraak over de grootte van de kans? Volgens ongevalstatistieken is de val van een trap de meest voorkomende type privé ongevallen. Kwantificeren is dus niet eenvoudig.
- 7 Zie kritiek op de wijze waarop de Hoge Raad in deze zaak heeft geoordeeld o.a. C.C. van Dam, 'Het zinledige osvo-criterium', VR 2001, p. 139-142; E.J. Dommering, 'Een ongelukkige samenloop van omstandigheden', NTBR 2004, p. 72-79; T. Hartlief, 'Aansprakelijkheid bij vriendendiensten', WPNR 1995/6200, p. 731.
- 8 Zie T. Hartlief, Kelderluik revisited. De kracht van een waarschuwing, AA 53 (2004) 12; C.C. van Dam, Aansprakelijkheidsrecht, Den Haag: Boom Juridisch 2020, p. 83.
- 9 HR 9 december 1994, NJ 1996, 403 (Zwiepde tak); HR 12 mei 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA5784, NJ 2001, 300 (Verhuizende zusters); HR 28 maart 2003, ECLI:NL:HR:2003:AF267 (Hindernisbaan), HR 7 april 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU6934 (Bildtpollen/Miedema).
- 10 C.C. van Dam, Aansprakelijkheidsrecht, Den Haag: Boom Juridisch 2020, p. 66.
- 11 HR 5 november 1965, NJ 1966, 136 (Kelderluik). Zie ook HR 28 juni 2013, ECLI:NL:HR:2013:47 (Het Land Curaçao); HR 7 oktober 2016, ECLI:NL:HR:2016:2283 (Stroomkabel).
- 12 Zie K.J.O. Jansen, 'Hoe luiden de Kelderluikfactoren?', NTBR 2018/14, p. 99-101.
- 13 C.C. van Dam, Aansprakelijkheidsrecht, Den Haag: Boom Juridisch 2020, p. 71.
- 14 Deze factor is in de loop der jaren toegevoegd. Zie C.C. van Dam, Aansprakelijkheidsrecht, Den Haag: Boom Juridisch 2020, p. 70. Zie nader HR 7 april 2006, ECLI:NL:HR:2006:AU6934; HR 14 juli 2017, ECLI:NL:HR:2017:1345.
- 15 T. Hartlief, Kelderluik revisited. De kracht van een waarschuwing, AA 53 (2004) 12.
- 16 Zie T.F.E. Tjong Tjin Tai, 'Gevaarstelling en risicoverhoging', WPNR 2005/6620.
- 17 W.H. van Boom, Structurele fouten in het aansprakelijkheidsrecht, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2003, p. 32; zie ook T. Hartlief, Kelderluik revisited. De kracht van een waarschuwing, AA 53 (2004) 12.
- 18 Zie A.J. Verheij, Onrechtmatige daad (monografieën Privaatrecht nr. 4), Deventer: Wolters Kluwer 2019, p. 54.

- 19 A.J. Verheij, Onrechtmatige daad, Onrechtmatige daad (monografieën Privaatrecht nr. 4), Deventer: Wolters Kluwer 2019, p. 54.
- 20 Zie voor deze benadering eveneens de helder uiteenzetting van R. Rutten en S.C.P. Heideman, Aansprakelijkheid voor vallen en uitglijden: stapje voor stapje beoordeeld om niet te snel te struikelen over de risicodrempel, Letsel & Schade 2017, nr. 4.
- 21 Dit is een vraag die wordt gesteld bij de causaliteit. Zie C.C. van Dam, p. 77.
- 22 HR 8 januari 1982, ECLI:NL:HR:1982:AG4306 (Natronloog of Dorpshuis Kamerik).
- 23 In de gids wordt het letsel ingedeeld als licht letsel, matig letsel, ernstig letsel, zwaar letsel, zeer zwaar letsel of uitzonderlijk zwaar letsel.
- 24 C.C. van Dam, p. 76; T. Hartlief, Kelderluik revisited. De kracht van een waarschuwing, AA 53 (2004) 12.
- 25 HR 29 november 2002, ECLI:NL:HR:2002:AE5162 (Westfriese Flora).
- 26 C.C. van Dam, p. 94.
- 27 HR 13 januari 1995, NJ 1997:175 (De Heel/Korver).
- 28 HR 25 november 2005, JA 2006, 1 (Skeelerongeval).
- 29 HR 28 mei 2004, NJ 2005, 105, m.nt. C.J.H. Brunner.
- 30 C.C. van Dam, p. 100.
- 31 HR 28 mei 2004, NJ 2005, 105, m.nt. C.J.H. Brunner onder punt 2.
- 32 C.C. van Dam, p. 81; zie ook
- 33 Verheij, p. 52.
- 34 ECLI:NL:RBOBR:2017:1518.
- 35 Zie ook HR 28 maart 2003, NJ 2003, 719 (Schaatsongeval); HR 20 februari 2004, NJ 2004, 238 (Midgetgolf); Hof 's-Hertogenbosch 7 april 2009, ECLI:NL:GHSHE:2009:BI3339.
- 36 HR 20 juni 1986, NJ 1986, 780 (Schouderduw).
- 37 HR 9 december 1994, NJ 1996, 403 (Zwiepde tak).
- 38 HR 11 december 1987, NJ 1988, 393 (Bushalte).
- 39 Vanwege de omvang van dit artikel laat ik dit buiten beschouwing.
- 40 Hoewel de werkgeversaansprakelijkheid dit artikel te buiten gaat wil ik deze uitspraak wel vermelden vanwege de Kelderluik-criteria waaraan wordt getoetst en de conclusie dat er sprake is van een ongelukkige samenloop.
- 41 Rechtbank Noord-Holland 1 juli 2020, ECLI:NL:RBN-HO:2020:4839.
- 42 Over de stelplicht en bewijslast is veel te zeggen, maar gezien de omvang van dit artikel moet ik mij hiertoe beperken.
- 43 RB Gelderland 20 februari 2020, ECLI:NL:RB-GEL:2020:1123

| Interview Normering en standaardise- ring als oplossing voor veel problemen (p.12-15)

- 1 R. Rijnhout, E.G.D. van Dongen, D.W. van Maurik en I. Giesen, langlopende letselschadezaken; een empirisch-juridisch onderzoek naar kenmerken van letselschadezaak die niet binnen twee jaar zijn afgesloten. Utrecht, september 2020
- 2 Mr. J.W. Bockwinkel en mr. Chr.H. van Dijk, Ten afscheid: terugblikken en ver kijken. Interview met Theo Kremer. In TVP 2020, nummer 1, pagina 7-10.

| Opinie Zwart geld vergoeden in letselschadezaken: tijd voor een nieuw geluid? (p.16-19)

- 1 Berekeningen van 'NOS op 3' op basis van cijfers van het Centraal Bureau voor de Statistiek, <https://nos.nl/op3/artikel/2303517>.
- 2 Hoge Raad 24 november 2000, ECLI:NL:HR:2000:AA8453.
- 3 Raad van Toezicht Verzekeringen, 12 januari 2004, uitspraak nr. 2004/05 Mo in de klacht nr. 2003:1085 (032.03).
- 4 A.R. Bloembergen, Schadevergoeding bij onrechtmatige daad (diss. Utrecht), Deventer: Kluwer 1965, 21.
- 5 Groene Serie Schadevergoeding, artikel 6:107 BW, aantekening 2.8.
- 6 Monografieën Nieuw BW B37, Schadevergoeding: personenschade, Wolters Kluwer, Deventer, pagina 47.
- 7 R.Ph. Elzas, noot bij Hoge Raad 24 november 2000, AV&S 2001, p. 29, zie ook AV&S 2004, 45.
- 8 Hof 's-Hertogenbosch 27 januari 2004, ECLI:NL:GHSHE:2004:AO4117, Hof Arnhem 5 december 2006, ECLI:NL:GHARN:2006:AZ6510, Rechtbank Rotterdam 14 januari 2007, ECLI:NL:RBROT:2007:BG4777, Rechtbank Zutphen 10 januari 2007, ECLI:NL:RBZUT:2007:BA2723.
- 9 Rechtbank Utrecht, 27 juni 1995, ECLI:NL:RBUTR:1995:AJ6197.
- 10 Rechtbank Haarlem, 28 juni 2002, Stichting PIV. nl/2003-zelfwerkzaamheid-op-basis-van-zwart-werk-vergoed/
- 11 Gerechtshof 's-Hertogenbosch 2 oktober 2007, ECLI:NL:GHSHE:2007:BB6412.
- 12 Rechtbank 's-Hertogenbosch 21 september 2011, ECLI:NL:RBSHE:2011:BT2397.
- 13 Mr. R. van Dort, Verlies aan verdienvermogen differentieert niet tussen zwart of wit, AV&S 2020/23.
- 14 Kamervragen, vergaderjaar 2003-2004, 1522, zie ook <https://stichtingpiv.nl/2004-kamervragen-over-zwart-werken-letselschadeslachtoffers/>
- 15 Rechtbank Noord-Holland, 16 januari 2020, ECLI:NL:RBNHO:2020:284.

| Achtergrond Het belang van de delta v (p.24-27)

- 1 Whiplash: een andere benadering – medische vs. juridische causaliteit, P. Oskam, A.M. Reitsma, PIV-Bulletin februari 2015, Reactie op Oskam/Reitsma in PIV-Bulletin 2015.1 – Causaal verband in whiplash-zaken: wat ik niet zie dat is er niet?, W.H.M.J. Pelckmans, PIV-Bulletin mei 2015, Whiplash bij verkeersongevallen: inzichten vanuit de letselbiomechanica en de verkeersongevallenanalyse – alles nog eens op een rijtje, J.S.H.M. Wismans, PIV-Bulletin oktober 2015.
- 2 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 21 juli 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:5749
- 3 Rechtbank Overijssel 17 februari 2017, ECLI:NL:RBO-VE:2017:957.
- 4 www.letselschademagazine.nl/2017/rb-gelderland-130917.
- 5 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 23 januari 2018, ECLI:NL:GHARL:2018:733.
- 6 Rechtbank Rotterdam, 22 januari 2020, ECLI:NL:RBROT:2020:901.
- 7 Rechtbank Midden-Nederland 17 juni 2020, ECLI:NL:RBMNE:2020:2389.
- 8 Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 21 juli 2020, ECLI:NL:GHARL:2020:5749.

| Jurisprudentie Schade veroorzaakt door paarden in een bedrijfsmatige context (p.28-32)

- 1 Zie: <https://www.knhs.nl/over-knhs/publicaties/brochure-nederland-paardenland/>
- 2 Rb. Gelderland 1 april 2020, ECLI:NL:RBGEL:2020:2369.
- 3 Rb. Gelderland 1 april 2020, ECLI:NL:RBGEL:2020:2369, r.o. 2.1 – 3.4.
- 4 De geïnteresseerde lezer wordt verwezen naar: A. Kolder, Aansprakelijkheid van de bedrijfsmatig gebruiker: Over de toepassing van art. 6:181 BW (diss. Groningen), Groningen: Rijksuniversiteit Groningen 2018.
- 5 J. Spier e.a., Verbintenissen uit de wet en schadevergoeding, Deventer: Kluwer 2009, p. 131; E. Bauw, Onrechtmatige daad: aansprakelijkheid voor zaken (Mon. BW nr. B47), Deventer: Kluwer 2015/ 12.
- 6 C.H. Sieburgh, Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands Burgerlijk Recht. 6. Verbintenissenrecht. Deel IV. De verbintenis uit de wet, Deventer: Wolters Kluwer 2019/ 256; zie ook: HR 1 april 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP1475, r.o. 3.3. NJ 2011/405, (Paard Loretta).
- 7 W.H.M. Reehuis & E.E. Slob, Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe Burgerlijk Wetboek. Invoering Boeken 3, 5 en 6. Boek 3. Vermogensrecht in het algemeen, Deventer: Kluwer 1990, p. 1003 (hierna: Parl. gesch. (Inv. 3, 5 en 6)); zie nader: Kolder 2018, p. 35 – 84.
- 8 Parl. gesch. (Inv. 3, 5 en 6), p. 1003; Spier e.a. 2009, p. 132; Asser/Sieburgh 6-IV 2019/230.
- 9 C.J. van Zeben & J.W. du Pon, Parlementaire geschiedenis van het Nieuwe Burgerlijk Wetboek. Boek 6. Algemeen gedeelte van het verbintenissenrecht, Deventer: Kluwer 1981, p. 745, 746 (hierna: Parl. gesch. Boek 6); Bauw 2015/ 12;
- 10 Parl. gesch. Boek 6, p. 745-746; Parl. gesch. (Inv. 3, 5 en 6), p. 1003; HR 1 april 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP1475, NJ 2011/405, (Paard Loretta); Asser/Sieburgh 6-IV 2019/230.
- 11 HR 1 april 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP1475, r.o. 3.3, NJ 2011/405 (Paard Loretta); Parl. gesch. Boek 6, p. 746.
- 12 Vgl. Hof 's-Hertogenbosch 17 mei 2016, ECLI:NL:LGHSH:2016:1938.
- 13 HR 29 januari 2016, ECLI:NL:HR:2016:162, NJ 2016/173 (Paard Imagine); HR 31 januari 2020, ECLI:NL:HR:2020:150.
- 14 Kolder 2018, p. 110; F.T. Oldenhuis & A. Kolder, GS Onrechtmatige daad, art. 181 Boek 6 BW, aant. 9.1.
- 15 Rb. Maastricht 12 november 2003, ECLI:NL:RB-MAA:2003:AN8406.
- 16 Parl. gesch. Boek 6, p. 745 – 746; Asser/Sieburgh 6-IV 2019/230; Bauw 2015/ 12.
- 17 Parl. gesch. (Inv. 3, 5 en 6), p. 1003; Bauw 2015/64, Vgl. HR 1 april 2011, ECLI:NL:PHR:2011:BP1475 (concl. A-G F.F. Langemeijer), NJ 2011/405 (Paard Loretta), par. 3.12-3.14.
- 18 F.T. Oldenhuis & A. Kolder, GS Onrechtmatige daad, art. 181 Boek 6 BW, aant. 5.2.
- 19 Parl. gesch. Boek 6, p. 747.
- 20 Parl. gesch. Boek 6, p. 747.
- 21 Ter illustratie: Rb. Breda 16 januari 2008, ECLI:NL:RB-BRE:2008:BC2035 (Paard Pina Colada).
- 22 HR 31 mei 1963, NJ 1966/338 (Ingeschaarde Vaars).
- 23 Hof Leeuwarden 28 februari 2012, ECLI:NL:GH-LEE:2012:BV7349, r.o. 12, VR 2013/10; Hof 's-Hertogenbosch 17 mei 2016, ECLI:NL:LGHSH:2016:1938, r.o. 3.8.1; Rb. Oost-Brabant 27 februari 2014, ECLI:NL:RBO-BR:2014:868, r.o. 5.5, 5.6 en 5.12; Rb. Gelderland 1 juni 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:3424, r.o. 4.5; Rb. Gelderland 7 juni 2018, ECLI:NL:RBGEL:2018:3231, r.o. 4.5, VR 2018/151; Rb. Gelderland 1 april 2020, ECLI:NL:RBGEL:2020:2369, r.o. 4.6.
- 24 Vgl. Kolder 2018, p. 215; F.E. Keijzer & F.T. Oldenhuis, 'Aansprakelijkheid dieren, bedrijfsmatig gebruiker en profijt trekken', TVP 2011, afl. 3, p. 97 – 102.
- 25 Rb. Gelderland 7 juni 2018, ECLI:NL:RBGEL:2018:3231, VR 2018/151.
- 26 Rb. 's-Gravenhage 5 december 2012, ECLI:NL:LRBSGR:2012:BY5997.
- 27 F.T. Oldenhuis & A. Kolder, GS Onrechtmatige daad, art. 181 Boek 6 BW, aant. 6.1.
- 28 Rb. Gelderland 1 juni 2016, ECLI:NL:RBGEL:2016:3424; zie ook: Rb. Arnhem 20 april 2011, ECLI:NL:RBARN:2011:BQ3915, betreffende de procedure tegen de eigenaar van het betrokken paard.
- 29 Kolder 2018, p. 218 e.v.; A. Kolder, 'Kwalitatieve aansprakelijkheid op grond van art. 6:179 en 181 BW: de positie van de 'bewaarder van een schadeveroorzakend dier', VR 2018/ 139, par. 2, 5.3.
- 30 Rb. Rotterdam 18 februari 2009, ECLI:NL:RBROT:2009:BH5636; Rb. 's-Gravenhage 5 december 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BY5997, r.o. 5.7; Rb. Zeeland-West-Brabant 13 juli 2016, ECLI:NL:RBZWB:2016:4351, VR 2017/147.
- 31 Rb. 's-Gravenhage 5 december 2012, ECLI:NL:LRBSGR:2012:BY5997, r.o. 5.7.
- 32 Rb. Rotterdam 18 februari 2009, ECLI:NL:RBROT:2009:BH5636; HR 1 april 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP1475, NJ 2011/405 (Paard Loretta).
- 33 Hof Arnhem 6 januari 2004, ECLI:NL:GH-ARN:2004:AO5607.
- 34 Rb. Oost-Brabant 27 februari 2014, ECLI:NL:RBO-BR:2014:868.
- 35 Hof 's-Hertogenbosch 17 mei 2016, ECLI:NL:LGHSH:2016:1938.
- 36 Hof Leeuwarden 28 februari 2012, ECLI:NL:GH-LEE:2012:BV7349, VR 2013/10.
- 37 Vgl. HR 27 april 2001, ECLI:NL:HR:2001:AB1335, NJ 2002/54 (Donkers/Scholten); Rb. Gelderland 16 juli 2020, ECLI:NL:RBGEL:2020:4086.
- 38 Vgl. T.F.E. Tjong Tjin Tai, noot bij: HR 1 april 2011, ECLI:NL:HR:2011:BP1475, NJ 2011/405 (Paard Loretta), par. 4.
- 39 Kolder VR 2018/ 139, par. 5.3.
- 40 Rb. Gelderland 1 april 2020, ECLI:NL:RBGEL:2020:2369, r.o. 4.6 – 4.8.

Ten slotte...

“Als ik zestig minuten had om
een probleem op te lossen,
zou ik vijfenvijftig minuten
over het probleem nadenken
en vijf minuten over
oplossingen.”

Albert Einstein